

**БУЛГАН АЙМГИЙН
ЗАСАГ ДАРГА**

Анхдагчдын өргөн чөлөө 1-120,
Жаргалант баг, Булган сум, Булган аймаг, 63082
Утас: 7034-2680, Факс: 7034-2565
Цахим шуудан: www.info@bulgan.gov.mn
Цахим хуудас: www.bulgan.gov.mn

2023-05-18 № 01/752
танай _____ ны № _____ т

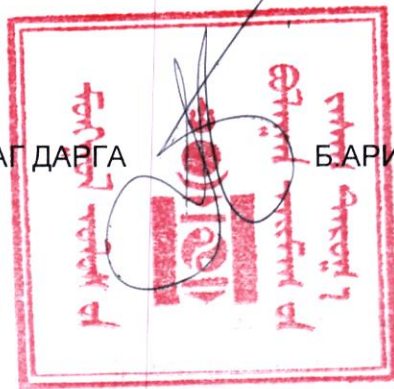
МОНГОЛ УЛСЫН САЙД,
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ
ГАЗРЫН ДАРГА Д.АМАРБАЯСГАЛАН
ТАНАА

Хүний эрхийн тайланг 2022 оны байдлаар гаргаж
хүргүүлэв. Хүлээн авч танилцана уу.

Хавсралт 25. хуудастай.

ЗАСАГ ДАРГА

БАРИУН-ЭРДЭНЭ

Монгол Улсын Засгийн газрын
Хэрэг эрх зүйн газар

Бичиг хэрэг

Огноо 2023.05.24

10 цаг 00 минут

БУЛГАН АЙМГИЙН 2022 ОНЫ
ХҮНИЙ ЭРХИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТАЙЛАН

2023 оны 05 дугаар сарын 17

Булган аймаг

Хүний эрхийн төлөв байдлын тайланг боловсруулахдаа Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хууль, хүний эрхийн олон улсын гэрээний хүний эрх, эрх чөлөөтэй холбоотой зүйл заалтыг мөрдлөг болгон боловсрууллаа.

Нэгдүгээр бүлэг. Хүний эрхийг хангах үндэсний механизм

а/ Хүний эрх, эрх чөлөөг хангах үндэсний чадавхыг дээшлүүлэхэд хувь нэмэр оруулж, хүний эрхийг хангах үндэсний механизмыг хэрхэн дэмжиж ажилласан талаар

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Аравдугаар зүйлд зааснаар олон улсын эрх зүйн нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн хэм хэмжээ, зарчим болон Монгол Улсын олон улсын гэрээ нь тус улсын эрх зүйн тогтолцооны нэг хэсэг бөгөөд Монгол Улс нь олон улсын эрх зүйн үндсэн зарчмуудын нэг болох "гэрээгээр хүлээсэн үүргээ шударгаар сахин биелүүлэх" зарчмыг баримтлах талаар Үндсэн хуулийн мөн зүйлийн 2 дахь хэсэгт тунхагласан.

Олон улсын гэрээ нь олон улсын хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх гол хэрэгсэл болж, төрийн болон төрийн бус байгууллагын, тэдгээрийн дотор үндэсний эрх зүйн харилцааны субъектуудын оролцоотой олон улсын харилцааг өргөжүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах салбарт анхдагч үүрэг гүйцэтгэдэг билээ. Ийм учраас олон улсын гэрээний заалтыг дотоодод хэрэгжүүлэхтэй холбоотой шүүхийн үйл ажиллагааг боловсронгуй болгох, шүүх эрх мэдлийг хэрэгжүүлэхэд олон улсын эрх зүйн хэм хэмжээ, зарчмыг нэг мөр ойлгож, зөв хэрэглэх явдлыг хангах зорилгоор Шүүхийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.6.3.-т зааснаар Монгол Улсад хүний эрх, эрх чөлөөг олон улсын эрх зүйн нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн зарчим, хэм хэмжээ болон Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасны дагуу хүлээн зөвшөөрч, баталгаажуулсан байдаг.

Иймд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн аравдугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт "Монгол Улсын олон улсын гэрээ нь соёрхон баталсан буюу нэгдэн орсон тухай хууль хүчин төгөлдөр болмогц дотоодын хууль тогтоомжийн нэгэн адил үйлчилнэ" гэж заасны дагуу олон улсын гэрээ болон олон улсын эрх зүйн нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн зарчим, хэм хэмжээг эрх зүйн тогтолцооны нэг хэсэг болгон хэрэгжилтийг ханган аймгийн Засаг даргаас батлан гаргаж буй эрх зүйн акт болон бусад үйл ажиллагаандаа тогтмол анхааран ажиллаж байна.

б/ Хүний эрх, эрх чөлөөг биелүүлэх чиглэлээр Хүний эрхийн Үндэсний Комисс, төрийн бус байгууллагууд, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж, байгууллагуудтай ажилласан сайн туршлага

Монгол Улсын Засгийн газрын 50 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Бүх нийтийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх" үндэсний хөтөлбөрийн 2 дугаар үе шатыг орон нутагт хэрэгжүүлэх зорилгоор аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын

Тэргүүлэгчдийн 2021 оны 09 дүгээр тогтоолоор “Бүх нийтийн эрх зүйн боловсрол” хөтөлбөрийг 2021-2024 онд хэрэгжүүлэхээр батлуулан хэрэгжилтийг нь ханган ажиллаж байна. Тус хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд орон нутгаас 2021-2023 онд нийт 39 сая төгрөгийн санхүүжилтийг шийдвэрлэсэн байна. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зорилгоор хамтран ажиллах гэрээний хүрээнд “Буйлхан ногоон төгөл” ТББ-тай хамтран шинээр мөрдөгдөж буй хуулиудаар 11 удаагийн подкаст бэлтгэн иргэдэд сурталчилсан. Мөн Авлигын тухай хууль, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн ойлголтыг иргэд олон нийтэд мэдээлэл өгөх зорилгоор “Булганы өнгө” ТББ, “Хотуга” НҮТББ, “Булганы мэдээ”, “Катарсис” сэтгэц наркологийн эмнэлэгтэй хамтран хууль тогтоомжуудыг иргэд, төрийн алба хаагчдад сурталчлан ажилласан.

Төр, иргэний нийгмийн байгууллагын хамтын ажиллагааны хүрээнд 2022 онд 28 төрийн бус байгууллагатай хамтран ажил, арга хэмжээг зохион байгуулсан байна.

Олон улсын Хүний эрхийн өдөр, Хүүхдийн эрхийн Конвенц батлагдсан өдөр, Жендэрийн 16 хоногийн аяны хүрээнд Хүний эрхийн үндэсний Комиссын орон нутагдахь ажилтантай хамтран хүний эрхийн сургалт, хүүхэд залуучуудад чиглэсэн тэмцээн уралдаан зохион байгуулан ажилладаг бөгөөд Нээлттэй хаалганы өдөрлөг арга хэмжээний үеэр хууль зүйн зөвлөгөө үнэ төлбөргүй үзүүлэх арга хэмжээнд татан оролцуулдаг. Мөн хүний эрхийн аливаа асуудлаар зохион байгуулагдаж буй уулзалт хэлэлцүүлэгт Хүний эрхийн асуудлаар илтгэл тавиулж хэлэлцүүлэн ажилладаг.

Хоёрдугаар бүлэг. Хүний суурь эрхийг хангасан үйл ажиллагааны алаар а/ Хүний хувийн эрх чөлөөний чиглэлээр

Булган аймгийн хэмжээнд 2022 онд Хүний эрхийн хөгжлийн бодлогын хүрээнд эрүүл мэнд, эдийн засаг, боловсрол, нийгэм, соёл, хүрээлэн буй орчин, хөдөө аж ахуй гэх 6 салбарын чиглэлээр доорх ажлуудыг хийж гүйцэтгэлээ.

Эрүүл мэндийн талаар:

2022 онд эрүүл мэндийн салбарт нийт 3.6 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалт хийгдсэнээс улсын төсвөөс 3.1 тэрбум, орон нутгийн төсвөөс 405,8 сая, хандив тусламжаар 30,8 сая төгрөг болсон.

2022 онд аймгийн хэмжээнд эрүүл мэндийн салбарын 64 нэгж, байгууллагад нийт 124 их эмч, 208 сувилагч, 198 эмнэлгийн тусгай мэргэжилтэн, 40 эм найруулагч, 29 эм зүйч, 190 эмнэлгийн туслах ажилтны бүрэлдэхүүнтэй эрүүл мэндийн анхан болон лавлагаа шатлалын тусламж үйлчилгээг хүргэж байна.

Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн хангалтыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр нэн шаардлагатай 64 нэр төрлийн тоног төхөөрөмжийг 987.7 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтын 78.0 хувь нь улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар, 22.0 хувь нь эрүүл мэндийн даатгалын сангаас санхүүжигдсэн байна. Хөрөнгө оруулалтын үр дүнд сумын эрүүл мэндийн төвүүдийн яаралтай тусламжийн стандарт хангалт өмнөх оноос 2.6 хувиар өсөж 86.3 хувьд хүрсэн.

Аймгийн 10 сумын эрүүл мэндийн байгууллагыг 86,8 сая төгрөгийн "Мобайл тоног төхөөрөмж"-өөр хангаж, хөдөөгийн алслагдсан багийн иргэдэд эрүүл мэндийн үйлчилгээг хурдан шуурхай авах хүргэх нөхцөл бүрдэж, багийн эмч нарт зайнаас оношилгоо эмчилгээг хийх боломжийг нээж өглөө.

“Эрүүл мэнд хөтөлбөр”-ийн хүрээнд аймгийн Засаг даргын нэрэмжит нарийн мэргэжлийн эмч нарын үзлэгийг 16 суманд хийж, 3899 иргэнийг хамруулж эмчлэн эрүүлжүүлэх арга хэмжээг авлаа.

Эмч, эмнэлгийн мэргэжилтний мэдлэг, ур чадварыг сайжруулах зорилгоор төгсөлтийн дараах үндсэн мэргэшил олгох сургалтад 7 их эмч, төрөлжсөн мэргэшил олгох сургалтад 5 их эмч, 11 сувилагч, эмнэлгийн тусгай мэргэжилтэн, мэргэжил дээшлүүлэх сургалтад 5 их эмч, 6 сувилагч, тусгай мэргэжилтэн, мөн сувилагчийн мэргэжлийг эзэмших оюутныг сургалтын төлбөрөөс 100 хувь чөлөөлж, 1 сувилагч, 2 туслах сувилагчийг аймгийн зардлаар сургаж, бэлтгэлээ.

2022 онд салбарын гадаад харилцаа, хамтын ажиллагааг өргөжүүлж эмч, эмнэлгийн мэргэжилтнүүдийн гадаад оронд туршлага судлах, суралцах, мэдлэг мэргэжлээ дээшлүүлэх зорилгоор аймгийн Нэгдсэн эмнэлэг болон БНСУ-ын “Сон-Э” эмнэлэгтэй хамтран ажиллах гэрээ байгуулж, БНСУ, ОХУ, БНХАУ-ын эмнэлэг, мэргэжлийн холбоодын зохион байгуулсан нийгмийн эрүүл мэнд, эх хүүхэд, уламжлалт анагаах ухааны чиглэлээр 3 удаагийн цахим сургалтад 6 эмнэлгийн мэргэжилтэн хамрагдаад байна.

Хүн амын нас, хүйс, эрүүл мэндийн эрсдэлд суурилсан зонхилон тохиолдох халдварт болон халдварт бус өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, шинжилгээ, оношилгоог зохион байгуулж, хамрагдвал зохих 59553 иргэдээс 9147 буюу 15.4 хувийг хамруулаад байна. Эрт илрүүлгийн үзлэгт хамрагдагсдын 46.8 хувь нь эрэгтэйчүүд, 53.2 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Үзлэгээр ходоодны улайлт, шалбархай, элэг, цөс, нойр булчирхайн үрэвсэл, бамбайн зангилаат өөрчлөлт, зүрхний хэм алдалт, илчлэгээс шалтгаалсан таргалалт зэрэг өвчин, эмгэг зонхилон илэрснийг хяналтад бүрэн авч шаардлагатай зарим өвчтөнийг 3-р шатлалын эмнэлэгт шилжүүлэн эмчлэх арга хэмжээг авч ажилласан.

Халдварт өвчний эрт илрүүлэг, идэвхтэй үзлэгийн хүрээнд сүрьеэ өвчний илрүүлэг үзлэгт 1175 хүнийг хамруулж, сүрьеэгийн 21 тохиолдлыг бүрэн эмчилж, хавьтлын үзлэгийн хамрагдалт 89.1 хувь, эмчилгээний чанарын амжилт 94.5 хувьд хүрч өмнөх оныхоос 9.2 хувиар өссөн. 2022 онд аймгийн хэмжээнд томуугийн эсрэг вакцинжуулалтад 5020 хүүхдийг хамруулж, өмнөх онтой харьцуулахад вакцинжуулалтад хамрагдсан хүүхдийн тоо 5.5 дахин өссөн байна.

Шинэ болон дахин сэргэж буй халдварт өвчний хариу арга хэмжээний бэлэн байдлын хангалтын 3 сарын нөөцийг бүрдүүлж, бэлэн байдлын нөөцийн хангалт 84.0 хувьд хүрч өмнөх оны суурь түвшинтэй харьцуулахад 24.0 хувиар нэмэгдэж, халдварт өвчний тандалт, идэвхтэй эрт илрүүлэг, дархлаажуулалтын хүртээмж нэмэгдэж, хариу арга хэмжээний бэлэн байдал хангагдаад байна.

Эдгээр арга хэмжээний үр дүнд эрүүл мэндийн салбарын эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн стандарт хангалтын түвшин өмнөх оноос 2.0 хувиар нэмэгдэж, төрөлтийн нийлбэр коэффициент дунджаар 1.3 болж, нялхсын эндэгдэл 10.9 промилл болж суурь түвшнээс 3.6 промиллоор буурч, эхийн эндэгдэлгүй ажиллаж байна.

Боловсролын талаар:

2022-2023 оны хичээлийн жилд боловсролын салбарт нийт 932 багш, ажилтан ажиллаж, 14989 хүүхэд хамрагдаж байгаагаас төрийн өмчийн ерөнхий боловсролын 22 сургуульд 11319 суралцагч, сургуулийн өмнөх боловсролын 22 цэцэрлэгт 3670

хүүхэд суралцаж байна. Харин нийт багш нарын 1178 нь ЕБС-д, 482 нь СӨБ-д ажиллаж байгаагаас зөвлөх зэрэгтэй 13, тэргүүлэх зэрэгтэй 139, заах аргач зэрэгтэй 216 багш байна. Нийт багш нарын боловсролын түвшингээр авч үзвэл магистр зэрэгтэй багш 80, бакалаврын боловсролтой 647, дипломын боловсролтой 53, бусад 64 багш ажиллаж байна.

2022 онд багшлах боловсон хүчний мэргэжил, арга зүйн хөгжлийг дэмжиж, харилцан туршлага солилцох, мэдлэг ур чадвараа нэмэгдүүлэх боломжийг олгох зорилгоор "Шинэ багш" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн 535 удаагийн танхимын болон цахим сургалтуудыг зохион байгуулж, давхардсан тоогоор нийт 16528 багш, удирдах ажилтан, албан хаагчдыг хамрууллаа. СӨБ болон ЕБС-ийн 45 багш, удирдах ажилтан МУБИС-ийн удирдлагын магистрын сургалтад хамрагдаж, 91.0 хувь нь төгсөөд байна.

"Модуль хөтөлбөр"-ийн хүрээнд "Мэдээлэл харилцааны технологийн 2 удаагийн сургалтад 64 багшийг хамруулж, "Багш солилцоо" хөтөлбөрөөр 10 байгууллагын 16 багш арга зүй, туршлагаа солилцож, 195 судалгаат хичээлийг зохион байгууллаа.

Судлагдахуун тус бүрийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалтуудад 15 чиглэлээр 1600 багш, удирдах ажилтан, "Шинэ SPENUM" сургалтын арга зүйн сургалтыг физик, математикийн 50 багш, "Багшийн хөгжил" сэдэвт сургалтыг 5 бүсэд 450 багш, СӨБ, ЕБС-ийн багшийн ёс зүйн зөвлөлийн гишүүдийг чадваржуулах сургалтад 108 багш, мэдээлэл харилцааны технологийн сургалтад 64 багшийг тус тус хамрууллаа.

Дээрх сургалт, арга хэмжээний үр дүнд Монгол улсын "Зөвлөх багш"-ийн мэргэжлийн зэргийн шалгуурыг 3 багш хангаснаар 11 багш зөвлөх зэрэгтэй болж, улсын төрөлжсөн олимпиадаас 3, 6, 13 дугаар байранд шалгарсан амжилт гаргалаа. Мөн Цахим платформуудыг үе шаттайгаар нэвтрүүлж, багш нарын цахим орчинд ажиллах боломж, чадвар 12.0 хувиар, гарын авлага, сургалтын хэрэглэгдэхүүний хүртээмж 23.0 хувиар ахисан үзүүлэлттэй байна. 2022 онд "Шинэ ирээдүй" хөтөлбөрийн хүрээнд 80.4 сая төгрөгийн санхүүжилт авч 18 байгууллагатай хамтран 80 гаруй удаагийн сургалт үйл ажиллагаа, нөлөөллийн ажлыг зохион байгуулж, давхардсан тоогоор 17600 орчим хүүхдийг хамрууллаа.

Суралцагсдын нийгмийн идэвх оролцоо, нийгмийн харилцааны ур чадварт суралцуулах, авьяас чадварыг нээн хөгжүүлэх арга хэмжээнүүдийг тогтмол хэрэгжүүлэн "Мэтгэлцээн-2022" аймгийн аварга шалгаруулах тэмцээн, гар зургийн уралдаан, дизайн технологийн брэнд бүтээгдэхүүний үзэсгэлэн, "Булганы Гоо охин 2022" зэрэг 40 гаруй уралдаан тэмцээнийг зохион байгуулж, давхардсан тоогоор 4200 гаруй хүүхдийг хамрагдсан байна.

"Англи хэл сурч хамтдаа хөгжье" сарын аяныг зарлан англи хэлний олимпиадыг 2 үе шаттайгаар зохион байгуулж, мэргэжлийн англи хэлний багш Шериф Смайлтай хамтран англи хэлний багш нарыг чадавхжуулах, ярих, бичих, сонсох, унших чадварыг хөгжүүлэх, сурагчдын англи хэлний мэдлэг боловсролыг дээшлүүлэх ярианы клуб, иргэд, төрийн албан хаагчдад ярианы клуб, анхан шатны сургалт зохион байгуулан ажиллаж байна.

Мөн Оросын шинжлэх ухаан, соёлын төвтэй хамтран Орос хэл, соёлын хангайн бүсийн олимпиад, сургалт семинарыг зохион байгуулж нийт 48 сурагч, багш нарыг хамрагдлаа.

Аймгийн Засаг даргын санаачилгаар хүүхэд бүрийн сурах хүсэл эрмэлзлийг хөгжүүлэх, сурлагын чанарыг ахиулах, багш нарын ур чадварыг сайжруулах зорилгоор тэтгэлэгт хөтөлбөрийг 2 дахь жилдээ амжилттай хэрэгжүүлэн 2022 онд нийт 30 хүүхдэд 140.0 сая төгрөгийн тэтгэлэг, 30 хүүхдэд 104.0 сая төгрөгийн дэмжлэг, 16 багшид 22.0 сая төгрөгийн урамшуулал нийт **266** сая төгрөгийг олгоод байна.

Багш, оюутнуудын гадаад, дотоодод суралцах, туршлага судалж ур чадвараа нэмэгдүүлэх нөхцөл боломжийг бүрдүүлэх зорилгоор Беларусь улсад 3 оюутны суралцахад 100 хувийн сургалтын тэтгэлэг олгож, боловсролын чиглэлээр АНУ, БНСУ, Унгар, Япон зэрэг гадаадын улсуудтай хамтран ажиллах гэрээ байгууллаа.

Эдгээр арга хэмжээ нь хүүхэд бүрийг амжилттай сургах, сэтгэл зүйн зөв чиг хандлагыг төлөвшүүлэх, математик, англи хэлний хичээлд шимтэн суралцах боломжийг олгосон, сургалтын чанарыг сайжруулахад бодитой хувь нэмэр үр дүнг үзүүлж байна. Үүний үр дүнд ЭЕШ-ын дундаж оноо 504.8 болж өмнөх оноос 23.5 хувиар өссөн байна.

2022 онд боловсролын салбарт нийт 5.2 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалт хийгдсэнээс улсын төсвөөс 3,5 тэрбум, орон нутгийн төсвөөс 904,3 сая, хандив тусламжаар 850.6 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалт хийгдэж, үр дүнд хүрсэн томоохон ажил арга хэмжээг хэрэгжүүлэн ажиллалаа.

Боловсролын салбарт мэдээллийн технологи, цахим платформ, тоног төхөөрөмжийг үе шаттайгаар нэвтрүүлэх, багш ажилчид, суралцагчдыг цахим орчинд ажиллах, суралцах нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор нийт 434.7 сая хөрөнгө оруулалтыг хийснээс улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 12 сумын 19 байгууллагад 212,8 сая төгрөг, орон нутгийн хөрөнгө оруулалтаар 9,3 сая төгрөг, байгууллага аж ахуйн нэгж, олон улсын төсөл хөтөлбөрийн хөрөнгө оруулалтаар 212,6 сая төгрөгийн гал тогооны тоног төхөөрөмж, ширээ, сандал, хөгжмийн зэмсэг, хичээлийн хэрэглэгдэхүүн нийлүүлэгдсэн байна.

Байгалийн ухааны сургалтын орчин сайжруулах чиглэлээр "Тогтвортой хөгжлийн боловсрол 2" төслийн хүрээнд нийт 80.0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалт хийж Булган сумын ЭӨЦС-д "Эко номын сан", Могод суманд "Цахим танхим", Хишиг-Өндөр сум "Ногоон оффис", Хялганат тосгон "Эко зуслан" төслүүдийг амжилттай хэрэгжүүлж байна. Ингэснээр боловсролын динамик сайтад нээлттэй даалгаврын сангийн системд 22 сургуулийн бага боловсролд 1750, суурь боловсролд 3300, бүрэн дунд боловсролд 2000 даалгавар боловсруулан оруулж, ээлжит хичээлийн цахим контентын санд 282 цагийн хичээл байршуулаад байна. Үүний үр дүнд багш нарын цахим орчин нөхцөлд ажиллах боломж нэмэгдэж, ур чадвар 12.0 хувиар, гарын авлага, сургалтын хэрэглэгдэхүүний хүртээмж 23.0 хувиар ахисан амжилттай байна.

Дээрх хөрөнгө оруулалтаас харахад аймгийн хэмжээнд цэцэрлэг, сургуулийн тоног төхөөрөмж, тоглоом тохижилтын ажил өмнөх оноос 52.4 хувиар өсөж, барилга байгууламжийн өргөтгөл, их засвар 37.7 хувиар буурсан үзүүлэлттэй гарч байгаа улсын хэмжээний боловсролын үнэлгээг элсэлтийн ерөнхий шалгалтын дүнгээр үнэлж байгаа өрөөсгөл ойлголт гэх үндэслэлтэй байна.

Биеийн тамир, спортын талаар:

2022 онд аймгийн "Өсвөрийн шигшээ баг"-ийг спортын 12 төрлөөр байгуулж, шигшээ багийн 3 багш дасгалжуулагчийг бэлтгэж, улс, бүсийн чанартай 19 төрлийн

уралдаан тэмцээнд давхардсан тоогоор 947 тамирчин оролцож алт 22, мөнгө 24 хүрэл медаль 22 нийт 68 медаль хүртсэн амжилт гаргасан байна.

2022 онд Үндэсний бөхийн 4 аваргын нэрэмжит барилдаан, үндэсний спортын наадам, үндэсний сурын улсын аварга шалгаруулах тэмцээн зэрэг улсын болон аймгийн чанартай 20 гаруй удаагийн уралдаан тэмцээнийг зохион байгуулж нийт 82.1 сая төгрөгийн дэмжлэгийг үзүүлж, үндэсний бөхийн улсын начин цолтон 4, сурын спортын мастер 2 тамирчин төрөн гарсан.

2022 онд мөсний шагайн аймгийн аварга шалгаруулах тэмцээнд 60 гаруй, Хангинахын шугуйн шагайн тойромд 500 гаруй, Үндэсний спортын VII наадмын анхан шатны тэмцээнд 256, шигшээ тэмцээнд 8, улсын аварга шалгаруулах тэмцээнд 100, нийт 800 гаруй харваач улс бүсийн тэмцээнд хамрагдсан байна.

Үндэсний спортын уралдаан тэмцээнд зарцуулсан хөрөнгө оруулалт өмнөх оноос 22.5 хувиар өсөж, тус төрлөөр хичээллэгсдийн тоо өмнөх оноос 5.0 хувиар нэмэгдэж, үндэсний бөх, сур, шагайн спортоор 3000 гаруй хүн тогтмол хичээллэж, амжилтын чанар дээшилж, улсын цолтой бөхчүүд, зэрэгтэй харваачдын тоо нэмэгдэж байна.

Нийтийн биеийн тамирыг хөгжүүлэх, спортын салбарын тоног төхөөрөмжийн хангалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор 58,4 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар 25 нэр, төрлийн тоног төхөөрөмж, хэрэглэл материалыг нэмэгдүүлснээр сагсан бөмбөг, волейбол, ширээний теннис, бокс, самбо, жүдо бөх, фитнес спортоор хичээллэгсдийн тоо нэмэгдэж сард давхардсан тоогоор 260 орчим хүн тогтмол хичээллэж байна.

Спортоор хичээллэгсдийн идэвхийг нэмэгдүүлэх зорилгоор биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх төлөвлөгөөний хүрээнд 46,6 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар иргэдийн спортын наадмыг 4 төрлөөр зохион байгуулж 300 тамирчин, боксын залуучуудын улсын аварга шалгаруулах тэмцээнийг зохион байгуулж 226 тамирчин оролцож, "Илүүдэл жингүй-эртэч Монгол" арга хэмжээнд 66 байгууллага, аж ахуй нэгжийн давхардсан тоогоор 38000 гаруй ажилтан албан хаагч, иргэд хамрагдаж хөдөлгөөний дутагдлаас урьдчилан сэргийлэх, дасгал хөдөлгөөн хийж хэвшлээ.

2022 онд Бразил улсад зохион байгуулагдсан зуны дифлимпын 24-р наадамд Монгол улсаа төлөөлөн оролцсон 1 тамирчин, Франц улсад зохион байгуулагдсан хөнгөн атлетикийн гран-при тэмцээнд оролцсон 1 тамирчин, Армен улсын Ерван хотод болсон залуучуудын дэлхийн аварга шалгаруулах самбо бөхийн тэмцээнд оролцсон 2 тамирчин, 1 дасгалжуулагчид нийт 13.8 сая төгрөгийн дэмжлэгийг тус үзүүлж тамирчдын туршлага судлах, бэлтгэл сургуулилт хийх, тэмцээн уралдаанд оролцоход дэмжлэг үзүүллээ.

Эдгээр арга хэмжээний үр дүнд улс, бүс, аймгийн чанартай уралдаан тэмцээнд оролцогсдын тоо өмнөх жилүүдээс 20-30 хувиар нэмэгдэж, үзүүлсэн амжилтын дүнгээр улсын хэмжээнд 4-р байрт жагсаж байна.

Иргэдийн аюулгүй, амар тайван байдлыг хангах талаар:

2022 онд 413 гэмт хэрэг бүртгэгдэж, өмнөх оны мөн үеэс 24.2 хувиар өссөн үзүүлэлттэй гарсан бол 440 хүн эрүүлжүүлэгдсэн нь өмнөх оны мөн үеэс 179 хүнээр буюу 40.7 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна.

Сайн дурын эмчилгээнд 30 гэр бүлийг хамруулж, сэтгэл зүйн эмчилгээ, оношилгоо, сургалтад хамруулсан. Түүнчлэн архинаас гаргах сэтгэл заслын

минесота загварын эмчилгээний 20 хоногийн хөтөлбөрт сумдын 20 иргэн гэр бүлийн хамт хамрагдлаа.

Аймгийн төвийн хяналтын камерыг шинэчлэх, засвар үйлчилгээ хийхэд шаардагдах 50.0 сая төгрөгийн санхүүжилтээр гудамж талбайд шинээр нэг чиглэлийн 20, эргэдэг 5 камер, Зоон давааны зам тээврийн хяналтын постод тээврийн хэрэгслийн дугаар бичигчтэй камер авахаар нээлттэй тендер шалгаруулалт зохион байгуулж байна. Бүрэгхангай сумын төвийн камерыг шинэчлэхэд сум хөгжүүлэх сангийн 9.0 сая төгрөгөөр чиглэлийн 4, хөдөлгөөнт 2, Рашаант сумын зам тээврийн хяналтын постод дугаар бичигчтэй камеруудыг тус тус суурилууллаа.

Тэшиг сумын Эгийн голын гүүрэн гарцны хяналтын камер, төв серверийн төхөөрөмжийг засварлах 7.5 сая сум хөгжүүлэх сангаас шийдвэрлэсэн бол Орхон сумын гүүр, Хялганат тосгоны гүүр, тосгоны төвийн камеруудыг засварлаж, хэвийн ажиллагаанд орууллаа.

Аймгийн хэмжээнд "Мал мах", "Хяналт-шийдвэрлэлт", "Аажуу явбал аяндаа хүрнэ дээ" зэрэг 7 нэгдсэн арга хэмжээ, "Уусан бол бүү жолоод", "Хүүхдийн суудал", "Хамгаалалтын малгай" "Намайг алгас" зэрэг хэсэгчилсэн арга хэмжээг зохион байгуулж байна.

Орон нутгийн гамшгаас хамгаалах, чадавхыг сайжруулах зорилгоор Хутаг-Өндөр суманд шинээр эрэн хайх, аврах салбар байгуулагдаж, албаны байр болон шуурхай дуудлагын 2 автомашинаар хангаж, 20 шинэ ажлын байр нэмэгдлээ.

Ой хээрийн гал түймрээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор "Морин эргүүл томилон ажиллуулах тухай" аймгийн Засаг даргын захирамжийг гарган Бугат, Орхон, Сэлэнгэ, Хангал, Хутаг-Өндөр, Тэшиг, Бүрэгхангай, Сайхан сумын нутагт 20 морин эргүүлийг томилон урамшуулалтай ажиллуулж, хэрэгжилтэд хяналт тавин ажиллаж байна.

2022 онд Үндэсний хэмжээний "Хүнсний хангамж, аюулгүй байдал" хөдөлгөөнд Булган аймаг нэгдэж, хүнсний үйлдвэрлэл, худалдаа үйлчилгээний салбарын 100 гаруй төлөөллийн бүрэлдэхүүнтэй нээлтийн арга хэмжээг зохион байгууллаа.

Булган аймгийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх, орон нутгийн онцлогтой брэнд хоол шалгаруулах, "Хоол үйлдвэрлэлийн уламжлал ба иноваци-2022" уралдаан амжилттай зохион байгуулагдлаа. Тус арга хэмжээнд нийт 11 сумын 8 багийн 146 хоол үйлдвэрлэлийн салбарын ажилчид оролцсон.

Аймгийн "Жижиг, дунд үйлдвэрийн тэргүүлэх чиглэл"-ийн хүрээнд сумдын хоршоо хөгжүүлэх сангаас 29 бизнес төсөлд 876.0 сая төгрөгийн зээл олгоод байна. Нийт 137 төсөлд 2.0 тэрбум төгрөгийн зээл олгогдсоноос чанаргүй муу зээлийн ангиллын зээлгүй болж, 12 төслийн 119.5 сая төгрөгийн эргэлзээтэй зээлтэй байна.

Аймгийн хэмжээнд 2022 онд шинээр үйлдвэрлэл, худалдаа үйлчилгээний 28 цэг ашиглалтад орж 60 гаруй байнгын ажлын байрыг бий болголоо.

Хангал суманд "Хялганат эко мах" ХХК нь хоногт 50 бод, 200 бог мал нядлах хүчин чадалтай, 50 тн-ы багтаамжтай хөргүүртэй агуулах бүхий үйлдвэр ашиглалтад оруулсан нь үйлдвэрийн аргаар бэлтгэгдсэн махны нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлэх боломжийг бүрдүүлж байна. Улсын хүнсний үйлдвэрийн бүсчилсэн хөгжлийн төлөвлөгөөнд Булган аймагт "Махны агро парк", "Цөцгийн тос"-ны үйлдвэр байгуулахаар тусгаж, тодорхой ажлууд хийгдэж эхэллээ.

Аймгийн төвд БНХАУ-ын дэмжлэгээр “Хорио цээрийн бүс бүхий махны үйлдвэрт технологийн шинэчлэл хийх” төслийг 78.0 сая ам.доллараар хэрэгжүүлэхээр 91302 м2 газрыг шийдвэрлэн, байгаль орчны төлөв байдлын ерөнхий үнэлгээ хийлгэж, баталгаажууллаа.

Тэшиг суманд 250 толгой үхрийн ферм, хоногт 6 тн сүү боловсруулах хүчин чадалтай цөцгийн тосны үйлдвэр байгуулахаар улсын төсвөөс эхний ээлжийн 300.0 сая төгрөгөөр үйлдвэрийн ТЭЗҮ хийгдэж байна.

“Шинэ хөдөө” төслийн хөрөнгө оруулалтаар Булган, Сэлэнгэ, Хангал, Хялганат, Бугат, Орхон, Хутаг-Өндөр суманд нийт 263.2 сая төгрөгийн өртөг бүхий 7ш сүү хөргөх танк нийлүүлснээр малчид жилд 450 тн сүү нийлүүлж, 315.0 сая төгрөгийн орлого олж, ажилласан байна.

Цэвэр байгалийн гаралтай, олон улсын стандартын шаардлага хангасан “Органик бүтээгдэхүүн”-ийг хөгжүүлэхээр “Гурван борхууд” ХХК-ний “Арвайн гурил”, “Тунамал өгөөж” ХХК-ний “Их шүүдэргэнийн цай”, “Бие тамиржуулах цай”, “Их шүүдэргэнэ” ургамал, “Сүргийн нуга” ХХК-ний “Зөгийн бал” бүтээгдэхүүнийг сонгон авч органик бусаас органик руу шилжүүлэх үе шаттай ажлыг эхлүүлээ.

б/ Улс төрийн эрх, эрх чөлөөний чиглэлээр

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.9, 16.11 -д заасан үндсэн эрх, эрх чөлөөг эдлэх хүрээнд 2022 оны байдлаар аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хуралд 33 төлөөлөгч байна. Үүнээс 6 нь эмэгтэй төлөөлөгч байна. Аймгийн 16 сумын Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын төлөөлөгчдийг хүйсээр нь авч үзэхэд 231 эрэгтэй, 109 эмэгтэй төлөөлөгч сонгогдсон байна.

Цахим гарын үсгийн тухай хуулийн дагуу аймгийн хэмжээнд 500 гаруй төрийн албан хаагч, 1842 иргэн, 16 сумын 325 аж ахуйн нэгж, байгууллагад тоон гарын үсэг олгосноор төрийн 800 гаруй үйлчилгээг тоон гарын үсэг ашиглан авах боломжтой боллоо. E-Mongolia төрийн үйлчилгээний нэгдсэн системийг 16 суманд бүрэн нэвтрүүллээ. Төрийн үйлчилгээг иргэдэд хүргэх "SMART BULGAN" гар утасны аппликэйшныг хэрэглээнд нэвтрүүллээ. Уг аппликэйшнээр аймгийн Засаг дарга, ЗДТГ-ын үйл ажиллагаа, төрийн бодлого шийдвэр, үйл ажиллагааны мэдээ мэдээллийг иргэдэд түгээх, иргэдийн өргөдөл гомдлыг хүлээн авах боломжтой боллоо.

Нийгмийн даатгалын үйлчилгээнд тус газрын 18 төрлийн үйлчилгээ, Ehalamj.mn системээр 40 төрлийн үйлчилгээг тус тус цахимжуулсан байна.

Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын Г блокийг “Е-монголиа” төрийн үйлчилгээний нэгдсэн төв болгож 247.6 сая төгрөгөөр засвар үйлчилгээг хийж, 64.8 сая төгрөгийн техник хэрэгслээр хангалаа. Тус төвийг нээснээр төрийн үйлчилгээг иргэдэд дараалалгүй, түргэн шуурхай, цахимаар үйлчилж байна.

в/ Өмчлөх эрхийн чиглэлээр

Аймгийн хэмжээнд 2022 оны байдлаар өмчлөх эрхээ эдлэхээр газар өмчлөх хүсэлт гаргасан 16437 иргэн хандан 100 хувь эрхийг ханган шийдвэрлэсэн байна. Хүснэгтээр харууллаа.

ГАЗАР ӨМЧЛӨЛИЙН УЛСЫН ХЭМЖЭЭНИЙ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ СУДАЛГАА
ГАЗАР ӨМЧЛӨГЧ ИРГЭД

Булган аймаг										2003-2022 оны 4-р улирал															
№	Сумын нэр	Газар өмчилж авах тухай өргөдөл гаргасан иргэдийн тоо	Үүнээс						Засаг даргын захирамжаар газар өмчлүүлэхээр шийдвэрлэсэн иргэдийн тоо	Үүнээс						Өмчлүүлсэн газрын нийт хэмжээ /га-аар	Үүнээс								
			Одоо эзэмшиж, ашиглаж байгаа хашааныхаа газрыг өмчлөхийг хүссэн иргэдийн тоо	Шинээр газар өмчилж авахыг хүссэн иргэдийн тоо	Аж ахуйн зориулалтаар газар өмчлөхийг хүссэн иргэдийн тоо	Үр тарианы	Төмс, хүнсний ногооны	Бусад		Одоо эзэмшиж, ашиглаж байгаа хашааныхаа газрыг өмчлөхийг хүссэн иргэдийн тоо	Илүү гарсан хашааныхаа газрыг давуу эрхээр	Шинээр газар өмчилж авлаа иргэдийн тоо	Аж ахуйн зориулалтаар газар өмчлөхөөр авлаа иргэдийн тоо	Үр тарианы	Төмс, хүнсний ногооны		Бусад	Одоо эзэмшиж, ашиглаж байгаа хашааны газрын хэмжээ / га-аар /	Илүү гарсан хашааныхаа газрыг давуу эрхээр	Шинээр өмчилсөн газрын хэмжээ /га-аар /	Аж ахуйн зориулалтаар өмчилсөн газрын хэмжээ / га-аар /	Үр тарианы	Төмс, хүнсний ногооны	Бусад	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
1	Баян-Агт	434	168	266					434	168		266					73.275	32.26		41.015					
2	Баяннуур	397	48	349					397	48		349					58.8854	1.41	0.0054	57.47					
3	Бугат	1023	128	895					1023	128		895					187.7466	31.41		156.29				0.047	
4	Булган	3790	2185	1605					3790	2185		1605					420.56	204.92		215.64					
5	Бүрэгхангай	398	138	260					398	138		260					54.92	18.1		36.82					
6	Гурванбулаг	635	410	225					635	410		225					70.7	43		27.66					
7	Дашинчилэн	839	317	522					839	317		522					172.86	53		119.86					
8	Могод	716	218	498					716	218		498					90.34	40		50.34					
9	Орхон	1014	141	873					1014	141		873					93.39	24.21		69.18					
10	Рашаант	935	203	731	1	1			935	203		731	1	1			141.74	22.71		114.03	5		5		
11	Сайхан	536	179	357					536	179		357					64.299	21.489		42.81					
12	Сэлэнгэ	1351	743	608					1351	743	2	606					401.739	246.68	0.069	154.99					
13	Тэшиг	903	250	653					903	250		653					236.2326	59.35	0.0126	176.87					
14	Хангал	684	190	494					684	190		494					128.667	41.98	0.047	86.64					
16	Хишиг-Өндөр	956	576	380					956	576		380					84.027	42.727		41.3					
15	Хутаг-Өндөр	1826	469	1357					1826	469		1357					343.94	98.48		245.46					
Дүн		16437	6363	10073	1	1			16437	6363	2	10071	1	1			2623.32	981.766	0.134	1636.375	5		5		

г/ Нийгэм, соёлын эрхийн чиглэлээр

Аймгийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүн 2021 оны гүйцэтгэлээр 485.2 тэрбум, нэг хүнд ноогдох дотоодын нийт бүтээгдэхүүн 7.8 сая төгрөгт хүрч дотоодын нийт бүтээгдэхүүн 21.5 хувиар, нэг хүнд ногдох дотоодын нийт бүтээгдэхүүн 20.9 хувиар тус тус өссөн байна. Үүнээс хөдөө аж ахуйн салбар 14.6 хувь, үйлчилгээний салбар 7.8 хувийн өсөлттэй гарлаа.

Төрийн үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэн төрийн сангийн үйл ажиллагааг цахимжуулж, 156 төсөвт байгууллагын цалингийн гүйлгээг "Төрийн албаны цалингийн нэгдсэн систем"-д бүрэн хамрууллаа.

Хүлээгдэж буй гүйцэтгэлээр улсын төсөвт 1.6 тэрбум төгрөг төвлөрүүлж төлөвлөгөөг 115.9 хувь, аймгийн төсөвт 17.4 тэрбум төгрөг төвлөрүүлж төлөвлөгөөг 100.3 хувь, сумын төсөвт 11.9 тэрбум төгрөг төвлөрүүлж төлөвлөгөөг 100.2 хувиар биелүүллээ. Орон нутгийн төсвийн байгууллагууд 54.1 тэрбум төгрөг зарцуулах төлөвлөгөөтэй ч 44.9 тэрбум төгрөгийг зарцуулж 85 хувийн гүйцэтгэлтэй байна.

Улсын төсвөөс эрх шилжиж ирсэн болон төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн 2022 оны бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авах ажиллагааны ерөнхий төлөвлөгөөнд тусгагдсан 13.2 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 77 төсөл арга хэмжээнээс 10 сарын 31-ний байдлаар 68 төсөл, арга хэмжээний гүйцэтгэгч шалгарч 10.7 тэрбум төгрөгийн гэрээг байгуулсны 24 төсөл арга хэмжээний гүйцэтгэгчээр орон нутгийн аж ахуйн нэгж шалгарч 3.7 тэрбум төгрөгийн гэрээт ажлыг гүйцэтгэсэн байна.

Аймгийн Татварын хэлтэс нь 100 хувь цахимаар үйлчилгээ үзүүлдэг болсноос гадна "ГЭРЭГЭ ПОС" төхөөрөмжийг ашиглан 246.8 сая төгрөгийг төсөвт төвлөрүүлээд байна.

2022 онд шинээр үүсэн байгуулагдсан 92 хуулийн этгээдийг татвар төлөгчөөр бүртгэж, 25 хуулийн этгээдийн бүртгэлийг шинэчлэн, ХХОАТ төлөгчөөр 240 иргэн, НӨАТСТ-ийн болзол хангасан 32 татвар төлөгчийг татварын төрлөөр бүртгэж, 32 татвар төлөгчийг бүртгэлийн төрлөөс хассан байна.

2022 онд аймгийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөг аймгийн ИТХ-аар батлуулан газар зохион байгуулалт, хот төлөвлөлтийн цахим системд, "Ногоон хот төлөвлөлт"-ийн хүрээнд хийлгэсэн анхны ерөнхий төлөвлөгөө болсон Булган сумын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг БХБЯ-ны магадлалд хянуулж, хот төлөвлөлтийн нэгдсэн системд тус тус оруулан төлөвлөгөөг мөрдөн хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Орон нутгийн төсвийн 380 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар Булган сумын 1,4,6 дугаар багийн гэрэлтүүлгийн ажлыг шинээр гүйцэтгэж, гэр хорооллын нийт гэрэлтүүлгийг 10%-д хүргэлээ. Аймгийн авто замын сангийн 280,0 сая төгрөгийн санхүүжилтээр Бугат, Орхон сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам, улсын төсвийн 1,49 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар Дашинчилэн сумын төвийн 1,8 км хатуу хучилттай авто замын ажлыг тус тус эхлүүлж, Хялганат тосгоны төвийн 10 км хатуу хучилттай авто замыг улсын төсвийн 5 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтээр гүйцэтгээд байна.

Нийтийн эзэмшлийн авто зогсоолын хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, Булган сумын 5-р баг Өнө мандал дэлгүүрийн урд талд 865 м² авто зогсоолын талбай, явган хүний замын ажлыг 75 сая төгрөгөөр гүйцэтгэж, авто зогсоолын талбайг нэмэгдүүллээ. Тус суманд хэрэглээний халуун ус нэвтрүүлэх ажлын хүрээнд орон нутгийн төсвийн 350 сая төгрөгөөр 14, 15, 22, 23 дугаар нийтийн орон сууцыг холбосон.

Булган хотын шинэчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө батлагдсантай холбогдуулан Сайн хашаа, гудамж төслийг хэрэгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүллээ.

"Супрема бүтик лоджес" ХХК-ний зочид буудлын барилгын ажил 68%-тай явагдаж байна.

"Дэвших конкcrete" ХХК-ийн бетон зуурмагийн үйлдвэрийн угсралтын ажил дуусаж, үйл ажиллагаагаа эхлүүлэхэд бэлэн болсон.

Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яаманд 91302 м² газрыг Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн цогцолборын зориулалтаар 15 жилийн хугацаатай газар эзэмшүүлэх шийдвэрийг гаргаж цахимаар газрын гэрээ байгуулан гэрчилгээжүүлэн ажилласан.

Улс, аймгийн хамгаалалттай 53 дурсгалаас 21 дурсгалыг орон нутгийн хүмүүстэй хамтран ажиллах гэрээ байгуулан эзэнжүүлж хамгаалалттай болгосон.

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 11,3 тэрбум төгрөгийн 16 төсөл арга хэмжээ 2022 онд үргэлжлэн хийгдэж, энэ онд Булган сумын 75 хүүхдийн 3 дугаар цэцэрлэг, Баян-Агт сумын ЗДТГ-ын барилга, Бугат сумын Ханжаргалант баг, Хутаг-Өндөр сумын Дондогийн булгийн цахилгаан хангамж, Бүрэгхангай, Гурванбулаг, Сайхан, Хишиг-Өндөр сумын хүүхдийн тоглоомын талбайн ажлууд ашиглалтад орсон.

2022 онд улсын төсвөөс шинээр 20,4 тэрбум төгрөгийн 14 төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлж байна. Үүнд Булган сумын 4-р цэцэрлэгийн 280 хүүхдийн барилгыг 4,6 тэрбум, Орхон, Сэлэнгэ, Хутаг-Өндөр сумын төвийн инженерийн хангамж дэд бүтэцийг 1,4 тэрбум, Орхон сумын ЭМТ-ийн барилгыг 2,3 тэрбум, Хутаг-Өндөр сумын сургуулийн 150 хүүхдийн дотуур байрыг 3,1 тэрбум, Дашинчилэн сумын 150 хүүхдийн сургуулийн дотуур байрыг 3,5 тэрбум, Хутаг-Өндөр сумын үерийн хамгаалалтын далан сувгийн ажлыг 4,2 тэрбум, Орхон-Хишиг-Өндөр-Гурванбулаг чиглэлийн хатуу хучилттай 31,08 км авто замын ажлыг 29,9 тэрбум, Тэшиг сумын төвийн 35кВ ЦДАШ-ын ажлыг 6,7 тэрбум, Тэшиг сумын цэцгийн тос үйлдвэрлэх сүүний фермын ажлыг 2,9 тэрбум, Могод сумын халуун усны барилгын ажлыг 163,4 сая төгрөгөөр тус тус хийхээр гэрээ байгуулагдсан бөгөөд тухайн төсөл арга хэмжээнүүдийн энэ оны төлөвлөгөөт ажлуудыг гүйцэтгэж дууслаа.

Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар он дамнан хэрэгжиж байсан Сайхан сумын шугам сүлжээний өргөтгөл, Баян-Агт сумын ариутгах татуурга, цэвэрлэх байгууламжийг ажлыг хүлээн авч ашиглалтад орууллаа. Эрдэнэт үйлдвэр ТӨҮГ-ын 1,2 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтээр Хангал суманд 75 хүүхдийн цэцэрлэгийн барилга, 46.1 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтээр Хялганат-Хангал-Эрдэнэт чиглэлийн 53.6 км хатуу хучилттай авто замын ажлыг гүйцэтгэгч нартай гэрээ байгуулан энэ оны төлөвлөгөөт ажлыг гүйцэтгэсэн.

2022 онд орон нутгийн төсвөөс шинээр 7,2 тэрбум төгрөгийн 36 төсөл төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлэн ажиллаж байгаагаас Булган сумын 1-р цэцэрлэгийн их засварыг 396 сая, Булган сумын нийтийн эзэмшлийн орон сууцны орцны засвар тохилтын ажлыг 342,8 сая, Нэгдсэн эмнэлгийн дотрын тасгийн засварыг 218 сая, Сэлэнгэ сумын сургуулийн барилгын засварыг 496 сая, Сэлэнгэ сумын Соёлын төвийн барилгын засварыг 350 сая, Могод сумын сургуулийн дотуур байрны засварыг 269,9 сая, Баяннуур сумын Соёлын төвийн засварыг 419,3 сая, Аймгийн ЗДТГ-ын Г блокийн засварыг 247,6 сая, Баруун замын байлдааны штаб музейн засварыг 117,0 сая, Бүрэгхангай сумын дотуур байрны засварыг 196,3 сая, Баяннуур сумын мооргийн барилгыг 80,0 сая, Бүрэгхангай, Орхон сумын цэвэр усны даралтад цамхгийн ажлыг 498,6 сая, Хангал сумын шинэ суурьшлын бүсэд ЦДАШ татах ажлыг 150,0 сая, Доод 4 замын гэрлэн дохионы засвар шинэчлэл 78,6 сая төгрөгөөр тус тус ажил гүйцэтгэх гэрээ байгуулж, ажлыг гүйцэтгүүлэн ашиглалтад оруулаад байна.

Дэлхийн банкны “Эрчим хүч-2” төслийн хүрээнд Булган сумын нийт айл өрх, аж ахуйн нэгж байгууллагыг 2 тарифт ухаалаг тоолуурт шилжүүлж байнгын ашиглалтад оруулаад байна. Төсөл хэрэгжсэнээр цахилгаан эрчим хүчний алдагдал буурах, хэрэглэгчид хэрэглээгээ зохицуулах боломж бүрдэх, цахилгаан эрчим хүчний аюулгүй найдвартай ажиллагаа хангагдах хангагдахаас гадна 800 мянган кВт.цаг эрчим хүч хэмнэх боломжтой болсон.

2.2. Хөдөө аж ахуйн талаар:

Хөдөө аж ахуйн салбарын материаллаг бааз, боловсон хүчний хангамжийг сайжруулах зорилгоор Хөдөө Аж Ахуйн Их сургуультай хамтран дутагдалтай байгаа орон тоог нөхөж ажиллуулах, давтан сургах, шинээр төгсөгчдийг орон нутагтаа ажиллах талаар хамтран ажиллах гэрээг байгуулаад байна. 2022 онд давхардсан тоогоор нийт 350 тариаланч, 1215 малчин, Хөдөө аж ахуй, Мал эмнэлгийн тасгийн

220 гаруй албан хаагчдыг сургах, мэдлэг мэдээллээр хангах ажлыг зохион байгууллаа.

"Шинэ хөдөө" төслийн 2.5 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар 608 толгой бог мал, 184 толгой бод мал, 140 бүл зөгий, 2000 толгой тахиа, малын гаралтай түүхий эд боловсруулах иж бүрэн тоног төхөөрөмж, нийлэг хальсан 25 хүлэмж, тариалангийн зориулалттай иж бүрэн 10 дундын техник нийлүүлэхээр 8 багц тендерийг ХХААХҮЯ-нд зарласнаас 32 м.кв бүхий 25 хүлэмж, тариалангийн зориулалттай иж бүрэн 10 дундын техник, 608 толгой бог малыг холбогдох газруудад хүлээлгэн өгөөд байна.

"Чинээлэг малчин" хөтөлбөрийн хүрээнд дутагдалтай байгаа хээлтүүлэгчийг нөхөж тавих замаар малын чанар ашиг шимийг сайжруулах хүрээнд орон нутгийн 182.2 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар Баян-Агт сумын "Агтын шилмэл сүрэг", Бүрэгхангай сумын "Алтан бичигт цахт", Гурванбулаг сумын "Блек ангус", Дашинчилэн сумын "Хужрын адаг", Сэлэнгэ сумын "Ингэт сүрэг" компаниуд мал үржлийн нэгжүүд болон малчдын түвшинд 950 өсвөр хээлтүүлэгчийг нөхөж тавиад байна.

Орон нутгийн 64.0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар Баяннуур, Гурванбулаг, Дашинчилэн, Рашаант, Сайхан сумын 40.0 мянган га талбайд бэлчээрийн хөнөөлт мэрэгч амьтадтай тэмцэх ажлыг зохион байгууллаа. Сумын комиссын болон аймгийн ургамал хамгаалал хорио цээрийн улсын байцаагчийн дүгнэлтээр хортон мэрэгчидтэй тэмцэх ажил Дашинчилэн суманд 82,2%, Рашаант суманд 81,5%, Гурванбулаг суманд 84.5%, Баяннуур суманд 84.8%, Сайхан суманд 83 хувийн үр дүнтэй явагдаж, аймгийн хэмжээнд 84.0% буюу сайн хэрэгжүүлсэн үр дүнтэй байна.

Улсын төсвийн 178 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар Могод, Дашинчилэн, Бугат, Гурванбулаг сумдад 4 худаг, орон нутгийн төсвийн 185.0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар Баян-Агт, Орхон, Хишиг-Өндөр, Хутаг-Өндөр, Булган, Бүрэгхангай, Дашинчилэн, Могод, Тэшиг сумдад 10 худаг, Бугат, Орхон, Тэшиг, Хутаг-Өндөр сумд 140.0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар 13 худаг, малчид 24.0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар 3 худаг, нийт 30 худаг шинээр гаргаж, 30.0 мянган га талбайд бэлчээрийн усан хангамжийг нэмэгдүүллээ.

Мал эмнэлэг, ариун цэврийн лабораторийн вакцин хадгалах хөргүүрийг орон нутгийн төсвийн 24.1 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар засварлаж, тоног төхөөрөмжийг шинэчилж, 50.0 сая төгрөгөөр ариутгал, халдваргүйтгэлийн ДУК автомашин нийлүүлж, ажил үйлчилгээг шуурхай хүргэх боломжийг бүрдүүлээд байна. Орон нутгийн төсвийн 166.0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар Бүрэгхангай, Дашинчилэн, Могод, Хутаг-Өндөр суманд мал эмнэлгийн зөөврийн хашаа, Малын тоо толгойн албан татварын орлогоор 16 сумын 50 багт 50 үзлэг ангилалтын зөөврийн хашааг засварлаж, ашиглалтад оруулснаар аймгийн хэмжээнд үзлэг ангилалтын зөөврийн хашааны хангалт 50.0 хувьд хүрлээ.

Малын халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнд орон нутгийн 607.6 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар 1.4 сая мал амьтан хамруулахаар төлөвлөснөөс 1.39 сая мал амьтан, Шимэгчтэх өвчнөөс эмчлэн сэргийлэх арга хэмжээнд 4.0 сая мал амьтан хамруулахаар төлөвлөснөөс 3.1 сая мал амьтан, улсын төсвийн 296.3 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар шүлхий өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнд 362.0 мянган толгой мал хамруулахаас 343.9 мянган толгой

мал, Бруцеллёз өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнд 773.4 мянган толгой мал хамруулахаас 744.7 мянган толгой мал, амьтан хамруулснаар өвчний гаралт өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 0.6 хувиар буураад байна.

“Газар тариалангийн тогтвортой хөгжил” хөтөлбөрийн хүрээнд 2022 онд үр тариа 39.2 мянган га талбайд тариалалт хийж, 34.6 мянган га талбайгаас 39.2 мянган тн ургац, үүнээс буудай 33.4 мянган га талбайгаас 37.9 мянган тн, малын тэжээл 3324 га-аас 12.2 мянган тн, рапс 8166 га-аас 3.0 мянган тн, төмс 469 га-аас 3.3 мянган тн, хүнсний ногоо 294.4 га-аас 2.0 мянган тн, жимс жимсгэнэ 136.5 га-аас 67.3 тн-ыг тус тус хураан авлаа. Хүнсний ногооны тариалалт өмнөх оноос 107 га-аар нэмэгдсэнээр аймгийн хүн амын дотоодын хэрэгцээг 38 хувиар, төмсний хэрэгцээг 100 хувиар тус тус хангаж байна.

“Шинэ хөдөө” төслөөс 60.0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар 25 хүлэмж, “Монгол ногоо” төслийн 9.0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар “Жишиг гудамж” төслийн загвараар 5 хүлэмж, Сэлэнгэ суманд 3.6 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар 2 хүлэмж нийлүүлэгдсэнээр хамгаалагдсан хөрсний үйлдвэрлэл өмнөх оноос 1240 мкв-аар нэмэгдэж, хүнсний ногоо, нарийн ногооны нэр төрлийг нэмэгдүүлэх боломжийг бүрдүүлсэн.

Үйлдвэрлэл үйлчилгээний талаар:

Аймгийн “Жижиг, дунд үйлдвэрийн тэргүүлэх чиглэл”-ийн хүрээнд сумдын хоршоо хөгжүүлэх сангаас 29 бизнес төсөлд 876.0 сая төгрөгийн зээл олгоод байна. Нийт 137 төсөлд 2.0 тэрбум төгрөгийн зээл олгогдсоноос чанаргүй муу зээлийн ангиллын зээлгүй болж, 12 төслийн 119.5 сая төгрөгийн эргэлзээтэй зээлтэй байна.

Аймгийн хэмжээнд 2022 онд шинээр үйлдвэрлэл, худалдаа үйлчилгээний 28 цэг ашиглалтад орж 60 гаруй байнгын ажлын байрыг бий болгосон.

Хангал суманд “Хялганат эко мах” ХХК нь хоногт 50 бод, 200 бог мал нядлах хүчин чадалтай, 50 тн-ы багтаамжтай хөргүүртэй агуулах бүхий үйлдвэр ашиглалтад оруулсан нь үйлдвэрийн аргаар бэлтгэгдсэн махны нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлэх боломжийг бүрдүүлж байна. Улсын хүнсний үйлдвэрийн бүсчилсэн хөгжлийн төлөвлөгөөнд Булган аймагт “Махны агро парк”, “Цөцгийн тос”-ны үйлдвэр байгуулахаар тусгаж, тодорхой ажлууд хийгдсэн.

Аймгийн төвд БНХАУ-ын дэмжлэгээр “Хорио цээрийн бүс бүхий махны үйлдвэрт технологийн шинэчлэл хийх” төслийг 78.0 сая ам.доллараар хэрэгжүүлэхээр 91302 м2 газрыг шийдвэрлэн, байгаль орчны төлөв байдлын ерөнхий үнэлгээ хийлгэж, баталгаажуулсан.

Тэшиг суманд 250 толгой үхрийн ферм, хоногт 6 тн сүү боловсруулах хүчин чадалтай цөцгийн тосны үйлдвэр байгуулахаар улсын төсвөөс эхний ээлжийн 300.0 сая төгрөгөөр үйлдвэрийн ТЭЗҮ хийгдэж байна.

“Шинэ хөдөө” төслийн хөрөнгө оруулалтаар Булган, Сэлэнгэ, Хангал, Хялганат, Бугат, Орхон, Хутаг-Өндөр суманд нийт 263.2 сая төгрөгийн өртөг бүхий 7ш сүү хөргөх танк нийлүүлснээр малчид жилд 450 тн сүү нийлүүлж, 315.0 сая төгрөгийн орлого олж, уг төслийн хөрөнгө оруулалтаар арьс нэхий элдэх тоног төхөөрөмжийг 15 суманд олгож, элдсэн арьс нэхийг нэмүү өртөг шингээсэн эцсийн бүтээгдэхүүн болгохоор ажиллаж байна.

Цэвэр байгалийн гаралтай, олон улсын стандартын шаардлага хангасан “Органик бүтээгдэхүүн”-ийг хөгжүүлэхээр “Гурван борхууд” ХХК-ний “Арвайн гурил”,

“Тунамал өгөөж” ХХК-ний “Их шүүдэргэнийн цай”, “Бие тамиржуулах цай”, “Их шүүдэргэнэ” ургамал, “Сүргийн нуга” ХХК-ний “Зөгийн бал” бүтээгдэхүүнийг сонгон авч органик бусаас органик руу шилжүүлэх үе шаттай ажлыг эхлүүлсэн.

Булган суманд ахуйн үйлчилгээний төвийн газрыг газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөнд тусгаж, зураг төсвийн холболтын үнэ 41.0 сая төгрөгийг шийдвэрлэсэн бол “Шинэ хөдөө-Булган” хөтөлбөрийн 76.0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар оёдлын үйлдвэрийн 20 тоног төхөөрөмж, 26 дагалдах хэрэгслээр хангаж, “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ, Булган аймгийн хамтын ажиллагааны гэрээний дагуу 300.0 сая төгрөгөөр оёдлын үйлдвэрийн байртай болгосон. Тус оёдлын үйлдвэр ашиглалтад орсноор орон нутгийн иргэд ажлын байраар хангагдаж, ажлын хувцас, биеийн тамирын хувцас, сурагчдын дүрэмт хувцас зэрэг оёмол бүтээгдэхүүний олон эрэлтийг дотооддоо үйлдвэрлэхээс гадна томоохон уул уурхайнуудын ажлын дүрэмт хувцаснуудыг захиалгаар нийлүүлэх нөхцөл бүрдэнэ.

Байгаль орчны талаар:

Байгаль орчныг хамгаалах байгалийн баялгийг нөхөн сэргээх арга хэмжээний зардлаар Хануй голын сав газрын захиргаа, Сэлэнгэ голын сав газрын захиргаатай хамтран усан сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийн тэмдэгжүүлэлтийн ажлаар Баяннуур, Бугат, Бүрэгхангай, Гурванбулаг, Дашинчилэн, Могод, Орхон, Сайхан, Сэлэнгэ, Тэшиг, Хангал, Хишиг-Өндөр суманд 200ш самбар байршуулж, 418 гол горхи, 152 нуур тойром, 805 булаг шанд, 9 хөв цөөрөм, 1581 худгийн судалгаа тооллогын ажлыг хийж гүйцэтгэлээ. Гурванбулаг, Рашаант суманд Хөв цөөрөм байгуулах газрын хайгуул судалгааг хийж, зураг төсвийг 23.7 сая төгрөгөөр хийж гүйцэтгэлээ.

Мөн дээрх арга хэмжээний зардлаар 3 багц ойжуулалтын ажлыг Бугат, Бүрэгхангай, Орхон, Сэлэнгэ сумын 35 га талбайд хийж, амьдралтын 71.5-82.0 хувьтай аймгийн комисст хүлээлгэж өгсөн байна. Бугат, Сэлэнгэ суманд суулгацаар намрын тариалалтын ажлыг хийсний зэрэгцээ байгалийн сэргэн ургалтад туслах ойжуулалтын ажлыг Мод бэлтгэлийн аж ахуйн нэгжүүд 50 га-д хийж амьдралтын 70.0-76.0 хувьтай гүйцэтгэсэн байна.

Ойн хортны судалгааны ажлыг 21.0 сая төгрөгөөр 311000 га талбайд, ойн хортны тэмцлийн ажлыг Баян-Агт, Бугат, Орхон, Сэлэнгэ, Тэшиг, Хангал, Хутаг-Өндөр сумын 12000 га талбайд 382.9 сая төгрөгөөр хийсэн.

Баян-Агт, Бугат, Бүрэгхангай, Орхон сумд “Хожуул” төслийг хэрэгжүүлэн ажиллалаа. Төслийн үр дүнд Бүрэгхангай сум 100 га талбайн 220000 ширхэг хожуулаас 2719.4 м.куб мод, Орхон сум 24.5 га талбайн 4000 ширхэг хожуулаас 180 м.куб мод, Баян-Агт сум 8 га талбайн 960 ширхэг хожуулаас 61 м.куб, Бугат сум 40 га талбайн 40000 ширхэг хожуулаас 800 м.куб түлшний модыг бэлтгэж ажилласнаар 3760.4 м.куб модыг сум орон нутгийн иргэдийн түлшний хэрэгцээнд нийлүүлсэн байна.

Биологийн төрөл зүйлийг хамгаалах ажлын хүрээнд нэн ховор, ховор, зэрлэг амьтдад биотехникийн арга хэмжээг 15.0 сая төгрөгөөр зохион байгуулж, Зэд-Хантай бүтээлийн нуруу, Хөгнө-Тарны байгалийн цогцолборт газарт 10 тонн өвс, 10 тонн давс, хужир, 5 тонн тэжээлийн будааг 63 цэг мараанд ан амьтныг хамгаалж ажиллалаа.

“Цэвэр орчин-Цэмцгэр Булган” аяныг зохион байгуулж, 28858.3 га газрын

2034,6 тн хог хаягдлыг цэвэрлэж, 5463 мал амьтны сэг зэмийг устган халдваргүйжүүлж, давхардсан тоогоор 318 аж ахуйн нэгж байгууллагын 7369 албан хаагч, 306 автомашин, техник хэрэгсэл оролцон 3445 литр шатахуун зарцуулсан байна.

Булган сумын төвийн хөрсний бохирдлын хүнд металлын шинжилгээг 11 үзүүлэлтээр, агрохимийн шинжилгээг 10 үзүүлэлтээр хөрсний чанарын стандартуудтай харьцуулан хийлээ. Шинжилгээний үр дүнгээр хүнд металлын агууламж ерөнхий боловсролын 3 дугаар сургуулийн дотуур байрны орчимд их үзүүлэлттэй гарч, агрохимийн үзүүлэлтүүд хүлцэх агууламжаас давсан тохиолдол гараагүй.

Монгол Улсын Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт туссан "Боловсролын салбарт жил бүр 100-аас доошгүй нүхэн жорлонтой сургууль, цэцэрлэг, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн байгууламжтай болгох" зорилтын хүрээнд Гурванбулаг, Сэлэнгэ, Баяннуур, Могод, Хангал сумын сургууль, дотуур байр, цэцэрлэгийн ариун цэврийн өрөөг шинээр ашиглалтад хүлээн авсан.

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны санхүүжилтээр Булган сумын гэр хорооллын айл өрхийн нүхэн жорлонд хийгдэх ариутгал халдваргүйжүүлэлтийн ажлын хүрээнд айл өрх, албан байгууллага, нийтийн эзэмшлийн газрын 2715 нүхэн жорлонг ариутгаж халдваргүйжүүллээ. Булган сумын нийтийн эзэмшлийн 9 байршилд 18 соруулдаг жорлон барих ажлыг 73.0 сая төгрөгөөр "Булган Мээж" ТӨХК гүйцэтгэж, хүлээлгэн өгсөн.

Цаг агаарын аюултай үзэгдлээс урьдчилан сэргийлэх чадамжийг сайжруулж, цаг уурын станцуудын хэвийн ажиллагааг ханган ажилласнаар хавар, намрын улиралд түймрийн эрсдэлийн зэргийг 186 удаа холбогдох мэргэжлийн байгууллагад уламжилж, аюултай болон гамшигт үзэгдлээс урьдчилан сэргийлэх анхааруулга мэдээ, мэдээллийг цаг тухайд нь багц мессежээр давхардсан тоогоор 66 байгууллага, 213140 иргэнд өгч үйлчилсэн байна.

Цаг агаарт зориудаар нөлөөлж, хур тунадас нэмэгдүүлэх үйл ажиллагааг Баян-Агт, Хутаг-Өндөр сумдад хийж, түймрийн эрсдэлийн III-IV зэргийн түвшнийг I түвшин болгон буулгаж, амжилттай зохион байгууллаа. Уг ажиллагааны үр дүнгээр хаврын хуурайшилттай үед ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлж, хөрсөн дэх чийгийг тогтвортой байлгаж чадсанаар газар тариалан болон бэлчээрийн ургамал ургах нөхцөлийг сайжрууллаа.

Монгол улсын Ерөнхийлөгчийн санаачилсан "Тэрбум" мод үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд 1513 өрх 26692 мод, 461 аж ахуй нэгж ногоон байгууламжинд 133687 модыг тус тус тарьж, 52300 м2 талбайг хашин хамгаалж зүлэгжүүлэн, ногоон байгууламжийг хэмжээг 15 хувиар нэмэгдүүллээ.

Аялал жуулчлалын талаар

Булган аймаг нь хөгжлийнхөө гол чиглэлийг аялал жуулчлалын салбараар тодорхойлж, "Ногоон хөгжлийн хэтийн зорилт" бодлогын баримт бичиг, аймгийн Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тодорхой зорилтуудыг дэвшүүлж аялал жуулчлалыг тогтвортой хөгжүүлэх зорилт тавин ажиллаж 2022 оныг Байгальд ээлтэй ногоон **"Аялал жуулчлалын жил"** болгон зарлаж, аялал жуулчлалын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдэд танилцуулах, санал авах зорилгоор "VisitBulgan2022" аялал жуулчлалын цахим форумыг зохион байгууллаа.

Аймгийн хэмжээнд 5 эвент арга хэмжээг төлөвлөн "Хангинахын шугуйн шагайн тойром", "RFC MONGOLIA BULGANKHANGAI 2022" олон улсын бартаат замын уралдаан, "АЙРАГ НААДАМ" арга хэмжээ, Улаанбаатар хотноо "Airagday", "ITM Mongolia 2022" арга хэмжээнүүдийг амжилттай зохион байгууллаа. Эдгээр эвент, арга хэмжээг зохион байгуулахад гадаадын 8500, дотоодын 100000 орчим аялагчид Булган аймгийг зорин ирснээр **1 тэрбум гаруй** төгрөгийн борлуулалтын орлогыг орон нутгийн иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагууд олсон байна.

Аймгийн аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүнийг сурталчлах зорилгоор байгалийн, рашаан сувиллын, түүх соёлын 3 төрлийн 7 контент, видео бичлэгийг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэлээ. Аялал жуулчлалын нэгдсэн дижитал платформ, хөгжүүлэх зорилго бүхий "VISITBULGAN.MN" веб сайтыг "ITM-2022" олон улсын аялал жуулчлалын үзэсгэлэнд танилцуулсан бол аймгийн аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүнийг сурталчлах зорилгоор байгалийн үзэсгэлэнт, түүх соёлын дурсгалт газрууд болон музейн үзмэрүүдийн виртуал танилцуулгыг хийж, жуулчид, аялагчдад зориулсан газрын зураг, танилцуулгыг шинэчлэн англи, монгол хэлээр 6500 ширхгийг хэвлүүлээ.

Хутаг-Өндөр сумын Урантогоо уулын орчмыг тохижуулах зураг төсвийг хийлгэсний зэрэгцээ түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгалт зүйлийг хамгаалах зорилгоор Цогт хунтайжийн Цагаан байшинг хашаажууллаа.

Улсын төсвийн 200.0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар Рашаант сумын Элсэн тасархай, Баян-Агт сумын Хануй рашаанд отоглох цэг байгуулсан.

Уул уурхайн талаар:

Монгол Улсын Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй Шинэ сэргэлтийн бодлогын хүрээнд Ашигт малтмал, газрын тосны газартай хамтран "Эрдэс баялгийн салбарын хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, тулгамдаж буй асуудал, шийдэл" хэлэлцүүлгийг зохион байгуулж, хэлэлцүүлгийн үеэр аймгийн Засаг дарга болон Бүрэгхангай, Дашинчилэн сумын Засаг дарга нар уул уурхайн 10 аж ахуйн нэгжтэй байгаль орчныг хамгаалах, уурхай ашиглах, үйлдвэр байгуулахтай холбогдсон дэд бүтцийг хөгжүүлэх, ажлын байр нэмэгдүүлэх тухай хамтын ажиллагааны гэрээг байгуулж, 33 хүүхдийн сургалтын төлбөр, 3 хүүхдийн эмчилгээний зардал болох 224.0 сая төгрөгийг аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын нэмэлт санхүүжилтийн дансанд төвлөрүүлэн ажиллаж байна.

Бүрэгхангай сум 2022 онд 15 уул уурхайн үйлдвэрлэл эрхлэгч аж ахуйн нэгжүүдтэй нийгмийн хариуцлагын гэрээг байгуулан 938 сая төгрөг төвлөрүүлэхээс 541 сая төгрөгийг төвлөрүүлсэн байна.

"Нүүдэлчин Айрон ресурс" ХХК, "Фокус металл майнинг" ХХК-ийн "Өлзийт-Овоо", "Захцаг уул", "Худаг байшинтын орд"-ыг ил аргаар төмрийн хүдрийг олборлон, боловсруулах төсөл, Сайхан сумын нутагт орших "Илчит металл" ХХК-ийн Эрээний чулуун нүүрсний орд нь 2022 оноос үйл ажиллагаагаа тогтвортой явуулж эхэлсэн бол Дашинчилэн сумын "Доргонот" багийн "Цагаан чулуут" гэх газарт 1.8 га газрыг нөхөн сэргээх ажлыг "Батбродерс майнинг" ХХК-аар гүйцэтгүүллээ.

2022 онд Дашинчилэн, Бүрэгхангай суманд хууль бус алт олборлолтын 7 хэрэг гарч, хууль хяналтын байгууллагууд шалгаж байна.

Мэргэшсэн, ёс зүйтэй, төрийн алба-хүнд сурталгүй төрийн үйлчилгээний талаар:

2022 онд “Төрийн албан тушаалд шатлан дэвшүүлэх журам”-ыг баримтлан төрийн жинхэнэ албаны удирдах болон гүйцэтгэх албан тушаалын сул орон тоог нөхөх тусгай шалгалтыг 4 удаа зохион байгуулж төрийн захиргааны 149, төрийн үйлчилгээний 17 албан хаагчийг шинээр томилон ажиллуулж байна. Өмнөх онтой харьцуулахад томилгооны зөрчил 18 хувиар буурсан байна. Төрийн албаны ерөнхий шалгалт 2 удаа зарлагдаж 78 хүн төрийн албаны нөөцөд бүртгэгдлээ.

Төрийн байгууллагын хүний нөөцийг нэмэгдүүлэх, төрийн албан хаагчдыг сургаж, мэргэшүүлэх, чадваржуулах, төрийн албан хаагчдын нийгмийн баталгааг хангах, орон нутагт төрийн албан хаагчийг тогтвор суурьшилтай ажиллуулах зорилгоор “Аймгийн төрийн албаны хүний нөөцийг 2023-2028 онд хөгжүүлэх хөтөлбөр”-ийг аймгийн ИТХ-аар батлуулан шаардагдах зардлыг жил бүрийн төсөвт тусгахаар ажиллаж байна.

Төрийн албаны үйл ажиллагаанд ахиц дэвшил гаргах зорилгоор 2022 оныг “Ёс зүйтэй, мэдлэг чадвартай, хариуцлагатай-Төрийн алба”-ны жил болгон зарлалаа. Жилийн ажлын хүрээнд аймгийн болон сумдын “Төрийн албан хаагчдын зөвлөгөө”-нүүдийг зохион байгуулж, Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газар, Удирдлагын академи, Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яам, Нэгдсэн үндэсний байгууллагын “Монгол улсад мэргэжлийн иргэн төвтэй төрийн албыг төлөвшүүлэх нь” төсөл зэрэг байгууллагуудтай хамтран ажиллаж, мэргэшүүлэх, чадавхжуулах, ёс зүйн сургалтуудыг үе шаттайгаар зохион байгууллаа.

Удирдлагын академийн богино болон дунд хугацааны, мэргэшүүлэх багц сургалт, ахлах болон эрхэлсэн түшмэлийн сургалтад 93 албан хаагч суралцаж байгаагаас гадна 8 байгууллагын 8 төрийн албан хаагчийг хууль, тогтоомжийн хүрээнд шилжүүлэн ажиллуулж байна.

Аймгийн Засаг даргын Тамгын газар, Баян-Агт, Булган, Гурванбулаг, Дашинчилэн, Могод, Сайхан, Сэлэнгэ, Тэшиг, Хишиг-Өндөр, Хутаг-Өндөр сумд албан хаагчдынхаа техник, тоног төхөөрөмжийн шинэчлэлтийг үе шаттайгаар хийж, 157.3 сая төгрөгийг зарцуулжээ.

Цахим засаглал хүрээнд иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд хандаж ирүүлсэн өргөдөл хүсэлтийг аймаг, сумын Засаг даргын Тамгын газар, агентлаг байгууллагын албан ёсны цахим хуудсуудаар 3330 өргөдөл гомдол хүлээн авч шийдвэрлэж байна.

Гадаад харилцааны чиглэлээр нэлээдгүй ажлыг хийж аймаг орон нутагтаа хөрөнгө оруулалт татах, аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх, оюутан солилцоог хийхэд анхаарч ажиллаа.

ОХУ-ын Өвөр Байгалийн хязгаарт зохион байгуулагдсан Буриад түмний олон улсын “Алтаргана-2020” наадамд Булган аймгийн урлаг, спортын 40 төлөөлөгч амжилттай оролцлоо. 2024 оны “Алтаргана” олон улсын наадмыг Булган аймагт зохион байгуулах эрхийг авлаа.

БНСУ-ын Олон Улсын хамтын ажиллагааны байгууллага KOICA-тай 3-5 жилийн хугацаанд Булган аймагт аялал жуулчлалын салбарыг хөгжүүлэх, тохижилт үйлчилгээг сайжруулах, бага дунд орлоготой өрхүүдийг дэмжих, сургалт явуулах, хөдөө аж ахуйн болон гар урлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлд солонгос технологийг нэвтрүүлэх зэрэг ажлуудыг хэрэгжүүлж эхэллээ.

Булган аймаг БНСУ-ын Кёнги аймагтай хамтын ажиллагааны, Баяннуур сум БНСУ-ын Сөүл хотын Кангбүг дүүрэгтэй найрамдалт харилцааны, аймгийн Нэгдсэн эмнэлэг Солонгос улсын СОН-Э эмнэлэгтэй тус тус хамтран ажиллах гэрээг байгууллаа.

АНУ-ын элчин сайдын яам болон Монгол дахь Америкт төгсөгчдийн холбооны төлөөлөл, "Education USA Mongolia" хөтөлбөрийн зөвлөх баг манай аймагт ажиллаж, хөтөлбөрийн үйл ажиллагааны танилцуулга, тэтгэлэгт хөтөлбөрийн мэдээлэл хийж, ЕБС-ийн 30 гаруй сургалтын менежер, англи хэлний багш нарт заах арга зүйн сургалт орсон нь аймгийн англи хэлний багш, сурагчдын мэдлэг, ур чадварыг хөгжүүлэхэд үр дүнтэй байсан.

АНУ-аас хамтын ажиллагааны хүрээнд англи хэлний мэргэжилтэн багш ажиллахаар ирснээр англи хэлний багш нарыг чадавхжуулах хөтөлбөр хэрэгжүүлэхээс гадна сурагчид, төрийн албан хаагчдад зориулсан зорилтот сургалтуудыг үнэ төлбөргүйгээр явуулж эхэлсэн бол тус улсын Иргэн цэргийн дэмжлэгийн бүлэг ОБЕГ-тай хамтран Булган аймагт "Өндөрөөс аврах ажиллагаа"-ны 14 хоногийн дадлага сургуулилтыг зохион байгууллаа.

Бүгд Найрамдах Беларусь улсаас Монгол Улсад суугаа Элчин сайд тэргүүтэй төлөөлөгчид Булган аймагт, Булган аймгийн Засаг даргаар ахлуулсан ажлын хэсэг Беларусь улсад албан ёсны айлчлал хийж хамтран ажиллах санамж бичиг байгуулснаар манай аймгийн 3 оюутан Б.Н.Беларусь улсын Жодино хотын Политехникийн коллежид "Юнайтед белаз машинери" ХХК-ийн 100 хувийн тэтгэлгээр суралцаж эхэллээ.

Аймгийн ИТХ-ын дарга тэргүүтэй төлөөлөгчид Унгар, Чех улсад албан айлчлал хийж, айлчлалын хүрээнд Булган сум Унгар улсын Эгер хоттой хамтын ажиллагаатай хот болж, ажлын байр нэмэгдүүлэх, дадлагажигч бэлтгэх урьдчилсан хэлэлцээрийг хийлээ. Төлөөлөгчид Чех улсын "Фенип" корпорацийн үйл ажиллагаа, бүтээн байгуулалттай танилцаж, Булган аймагт иргэдийн орлого, эдийн засагт тохирсон үнэ бүхий евро стандартын орон сууцыг Булган суманд барих асуудлыг шийдэж, Чех улсын "Контехин" группын үүсгэн байгуулагч тэргүүтэй төлөөлөгчид Булган аймагт айлчилж, барилгын ханын дулаалгын үйлдвэр, шар айрагны үйлдвэр барих асуудлаар албан уулзалт хийж, санал солилцож, барилгын дулаалгын материал хийхэд шаардагдах түүхий эдийн дээжийг авч, судалгааны ажил хийгдэж эхэллээ.

"Хамтын ажиллагаатай Булганчууд-2022" арга хэмжээний хүрээнд аймгийн Засаг дарга МУ-д суугаа БНПУ, Унгар Улс, БНЧУ, БНБУ, АНУ, БНСУ, Япон Улсын Элчин сайдуудтай албан уулзалт хийж, 2021-2022 оны харилцаа хамтын ажиллагааг дүгнэж, 2023 оны хамтын ажиллагааны саналыг хэлэлцлээ. Тус ЭСЯ-дуудтай боловсрол, эрүүл мэнд, хөдөө аж ахуй, аялал жуулчлал, соёл урлагийн салбарын хамтын ажиллагааг улам бүр хөгжүүлснээр аймгийн эдийн засаг, нийгмийн салбарт тодорхой ахиц дэвшил авчрах бүрэн боломжтой болсон.

Гадаад харилцааны хүрээнд 2023 онд БНСУ-ын КҮҮКЖЕ их сургуульд 16 оюутныг эрүүл мэнд, хөдөө аж ахуй, аялал жуулчлалын чиглэлээр сургах бол БНБУ-д хөдөө аж ахуй, эдийн засаг, хуулийн чиглэлээр оюутан сурагчид, төрийн болон хувийн хэвшлийн ажилтнуудыг сургах, мэргэшүүлэх ажлууд албан ёсоор эхэлнэ.

Соёл, урлагийн талаар:

Соёл, урлагийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг өргөжүүлэх зорилгоор 2022 онд 3.2 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтыг хийлээ.

Аймгийн Засаг даргын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт соёлын өвийг хамгаалалтад авах, соёлын биет болон биет бус өвийн оршин тогтнох чадавхыг бэхжүүлэх зорилтыг тусгасан. Аймгийн хэмжээнд 192 өвлөн уламжлагч, суралцагч бүртгэлтэй байна. Монгол улсын биет бус соёлын өвийн төлөөллийн үндэсний бүртгэлд 7 ай 279 өв бүртгэлтэй байдаг бол Булган аймгийн хувьд 6 айд хамаарах соёлын биет бус өвөөр төлөөллийн бүртгэлтэй байна.

Булган аймгийн нутаг дэвсгэр бол нэн эртнээс монгол туургатны өлгий нутаг байсан нь археологийн олдвор, баримтаар батлагддаг. Тухайлбал монголын анхны төрт улс болох Хүннү, болон Нирун, Сяньби, Түрэг, Уйгарын хаант улс, Кидан, Киргиз зэрэг улс оршин тогтнож байсны ул мөр хөшөө дурсгал олон байдаг. Аймгийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх зорилгоор байгалийн болон түүх соёл, рашаан сувилал, спорт ан агнуур, түргийн үеийн дурсгалт газраар аялах бүсчилсэн маршрутыг гарган жуулчдад зориулсан газрын зургийг хэвлүүлэн аялагчдыг гарын авлага мэдээллээр ханган орон нутгаа сурталчлан ажиллаж байна. Булган аймгийн нутаг дэвсгэр бол нэн эртнээс монгол туургатны өлгий нутаг байсан нь археологийн олдвор, баримтаар батлагддаг. Тухайлбал монголын анхны төрт улс болох Хүннү, болон Нирун, Сяньби, Түрэг, Уйгарын хаант улс, Кидан, Киргиз зэрэг улсууд оршин тогтнож байсны ул мөр хөшөө дурсгал олон байдаг.

Хутаг-Өндөр сумын Урантогоо уулын орчмыг тохижуулах зураг төсвийг хийлгэсний зэрэгцээ түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгалт зүйлийг хамгаалах зорилгоор Цогт хунтайжийн Цагаан байшинг хашаажууллаа.

Улсын төсвийн 200.0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар Рашаант сумын Элсэн тасархай, Баян-Агт сумын Хануй рашаанд отоглох цэг байгууллаа.

Соёл, урлагийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг өргөжүүлэх зорилгоор 2022 онд 3.2 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтыг хийлээ.

Монгол өв соёлыг хойч үедээ өвлүүлэх, орчин үеийн соёл урлагийг түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор "Булган хангай" хүүхдийн урлагийн их наадмыг 4 насны ангилалд 12 төрлөөр зохион байгуулж 1211 хүүхэд, "Dance Chance" энтертайментийн бүрэн хэмжээний бүжгийн тоглолтыг бүх нийтийн соёлын боловсролд зориулан зохион байгуулж, 640 хүүхдэд, Орхон аймгийн Эрдэнэт дуу бүжгийн чуулга, Булган аймгийн Хөгжимт жүжгийн театр хамтран "Монголоо дуулья" концерт, "Урлан бүжихүй" бүжгийн бүрэн хэмжээний хамтарсан тоглолтод 58 уран бүтээлчид оролцож, 2 аймгийн 1800 гаруй иргэнд урлаг соёлын арга хэмжээг хүргэлээ.

2022 онд Соёлын яамнаас зохион байгуулсан "Нүүдэлчин Монгол" фестивальд 45 хүний бүрэлдэхүүнтэй оролцож, 2 иргэн "Шилдэг өвлөн уламжлагч", "Шилдэг шавь сургагч"-аар шалгарсан байна.

ОХУ-ын Буриад улсын Агын тойрогт зохион байгуулагдсан "Алтаргана 2020" олон улсын их наадамд 40 хүний бүрэлдэхүүнтэй оролцож, 2024 онд Булган аймагт "Алтаргана-2024" их наадмыг зохион байгуулах эрхийг авлаа.

Айраг, адууны өв соёлыг түгээн дэлгэрүүлэх "Айраг наадам 2022" эвент арга хэмжээний хүрээнд 6 төрлийн тэмцээн уралдаан зохион байгуулж, Улаанбаатар хот, төвийн бүсийн 4 аймаг, Булган аймгийн 13 сумын 300 гаруй урлаг соёлын ажилтнууд 16000 гаруй иргэдэд соёлын арга хэмжээг үзүүллээ.

Соёлын биет бус өв тээгчдийн бүртгэлийн ich.mongoluv.mn шинэ системийг нэвтрүүлэн өвлөн уламжлагчдын анхан шатны тооллого хийгдэж, 3 суманд биет бус өв тээгч 12 хүний мэдээллийг шинээр бүртгэн баримтжуулснаар мэдээллийн сангийн тооллогын ажил 80 хувьтай хийгдэж байна. Соёлын биет бус өвийг өвлүүлэх зорилгоор уртын дууг 54, морин хуурыг 36, гар урлалыг 34, шагай харвааны 10 хүнийг тус тус сурган бэлтгэж байна.

Аймгийн музей, номын сан, 16 сумын соёлын төвүүдэд 291.4 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар 9 төрлийн тоног төхөөрөмж, техник хэрэгслээр хангаж, соёлын төвүүдийн техник тоног төхөөрөмжийн хангалт 75.0 хувьд хүрснээр иргэд олон нийтэд соёлын үйлчилгээг чанартай, саадгүй хүргэх нөхцөл боломж бүрдэж байна.

Монгол өв соёлыг хойч үедээ өвлүүлэх, орчин үеийн соёл урлагийг түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор "Булган хангай" хүүхдийн урлагийн их наадмыг 4 насны ангилалд 12 төрлөөр зохион байгуулж 1211 хүүхэд, "Dance Chance" энтертайментийн бүрэн хэмжээний бүжгийн тоглолтыг бүх нийтийн соёлын боловсролд зориулан зохион байгуулж, 640 хүүхдэд, Орхон аймгийн Эрдэнэт дуу бүжгийн чуулга, Булган аймгийн Хөгжимт жүжгийн театр хамтран "Монголоо дуулья" концерт, "Урлан бүжихүй" бүжгийн бүрэн хэмжээний хамтарсан тоглолтод 58 уран бүтээлчид оролцож, 2 аймгийн 1800 гаруй иргэнд урлаг соёлын арга хэмжээг хүргэлээ.

Соёлын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх зорилгоор 3 контент бэлтгэн bulgan.gov.mn аймгийн сайт, Булган аймгийн Засаг даргын тамгын газрын фэйж хуудас, Youtube хуудас зэрэг мэдээллийн сувгуудаар улс орон даяар сурталчилж байна.

Улс, аймгийн хамгаалалттай 53 дурсгалаас 21 дурсгалыг орон нутгийн хүмүүстэй хамтран ажиллах гэрээ байгуулан эзэнжүүлэн хамгаалалттай болголоо.

Монголын Үндэсний номын сан, Орхон аймгийн номын сантай хамтран орон нутгийн номын санчдын ур чадварын уралдааныг зохион байгуулж, 45 номын санч ур чадвараа сорин өрсөлдөж, мэдлэг ур чадвараа нэмэгдүүлэх сургалтад хамрагдсан бол улсын төсвийн 13.2 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар аймаг, сумын номын сангийн баяжилтыг хийж, хүүхдийн номын сан хөмрөг бүрдүүлэлтийн явц 77,8 хувьд хүрлээ.

Соёл Урлагийн Их сургууль, Монгол Улсын Консерватортай хамтран элсэлтийн сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулж, 25 хүүхдэд элсэн суралцах урилга гардуулж, 3 сурагчид аймгийн Засаг даргын нэрэмжит 1 жилийн сургалтын төлбөрийн тэтгэлэг олголоо.

СУИС, аймгийн Соёл урлагийн газар, Соёлын яам, Соёлын өвийн үндэсний төв зэрэг төрийн байгууллагуудаас зохион байгуулсан 23 удаагийн цахим сургалтад давхардсан тоогоор 320 ажилтан албан хаагч хамрагдаж мэдлэг чадвараа дээшлүүлээд байна.

д/ Тусгай хэрэгцээ, онцлог эрх ашиг бүхий бүлгийн эрхийн чиглэлээр Хөдөлмөр эрхлэлтийн талаар:

Тус аймагт 2022 онд 19060 өрхийн 61943 хүн ам оршин сууж байгаагийн 74.5 хувь хөдөө орон нутагт, 25.4 хувь нь төв суурин газар амьдарч байна.

2022 оны жилийн эцсийн байдлаар ажиллах хүч буюу хөдөлмөрийн насны 27680 иргэн, тэдний хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин 62.7 хувьтай байгаа нь өмнөх оны мөн үеэс 9,8 хувиар өссөн байна. Харин албан бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж байгаа 15328 иргэний 55.1 хувь нь эрэгтэй, 44.9 хувь эмэгтэй байна.

Хөдөлмөрийн биржид бүртгэлтэй ажилгүй 2226 иргэний 73.2 хувийг эрэгтэйчүүд эзэлж байгаа нь өмнөх оны мөн үеэс 16.4 хувиар нэмэгдсэн байна. Харин ажилгүйдлийн түвшин өмнөх онд 7.2 хувь байсан бол энэ онд 8.0 хувь болж өссөн байна.

2022 онд аймгийн хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, ажилгүйдлийн түвшинг бууруулах зорилгоор дараах ажил арга хэмжээг хэрэгжүүлэн ажиллалаа.

Хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт нийлүүлэлтийн судалгааг хийж, дүнг нэгтгэн албан хэрэгцээнд зориулсан эмхэтгэл гаргахад бэлэн болгоод байна.

“Хөдөлмөр, нийгмийн зөвшлийн гурван талт хэлэлцээр”-ийн хүрээнд эрүүл мэндийн салбарын хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн үзлэгийг зохион байгуулан нийт 30 удаагийн сургалтаар давхардсан тоогоор 1164 ажилтан, албан хаагчийг мэдлэг мэдээллээр хангалаа.

Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжин өрхийн орлогыг нэмэгдүүлэх зорилгоор хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч 104 иргэнд шаардлагатай тоног төхөөрөмж авах, ажлын байраа өргөтгөхөд нь зориулж 749.0 сая төгрөгийн санхүүгийн дэмжлэг олгож, дэмжлэгт хамрагдсан иргэдийн үйлдвэрлэсэн бараа бүтээгдэхүүнийг улс бүсийн үзэсгэлэн худалдаа, яармагт сурталчлан оролцуулснаар өрхийн орлого 100.0-200.0 мянган төгрөгөөр нэмэгдэж, 26 шинэ ажлын байр бий болгосон байна.

Малчин өрхийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих арга хэмжээний хүрээнд 40 өрхөд 200.0 сая төгрөгийн 2071 толгой малаар малжуулан өрхийн орлогыг нэмэгдүүлж, 84 байнгын ажлын байрыг дэмжлээ.

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас хэрэгжүүлж байгаа 15-34 насны залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, төсөл хөтөлбөрт хамруулах зорилгоор Старт-ап арга хэмжээний эргэн төлөх нөхцөлгүй 10.0 сая төгрөгийн дэмжлэгийг 1 багт олгон 2 байнгын ажлын байр шинээр бий болголоо. Мөн улсын хэмжээнд зохион байгуулагдаж буй “Оролцоо” төсөлд нийт 27 залуу хамрагдаж 8 иргэн байнгын ажлын байртай болоод байна.

Эдгээр арга хэмжээний үр дүнд 2022 онд нийт 1300 шинэ ажлын байр бий болгохоор төлөвлөснөөс давхардсан тоогоор 880 ажлын байрны захиалга авч 1250 шинэ ажлын байранд иргэдийг зуучилсан байна. Үүнээс байнгын ажлын байранд 275, улирлын ажлын байранд 220, түр ажлын байранд 755 иргэн ажиллаж байна.

Аймгийн хэмжээнд 2022 оны байдлаар 2595 хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн буюу нийт хүн амын 3.9 хувийг эзэлж байна. Үүнээс нийгмийн халамжийн сангаас тэтгэвэр авагч 23.5 хувь 76.4 хувь нь нийгмийн даатгалын сангаас тэтгэвэр авч байна. Тус иргэдийн 1332 нь олдмол, 1263 нь төрөлхийн байна. Хөдөлмөрийн чадвар алдалтын хувиар авч үзэхэд 70-100 хувиар бүрэн чадвараа алдсан 1128 иргэн буюу 43.4 хувь 50-69 хувиар алдсан иргэд 1467 буюу 56.5 хувийг эзэлж байна. Аймгийн хэмжээнд нийт 299 хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд байгаагаас 94 хүүхэд ЕБС-д 25 хүүхэд СӨБ-д сурч хүмүүжиж байна. Булган аймагт үйл ажиллагаа явуулж буй “Оргил Мээж” холбоо нь хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг нийгмийн идэвхтэй харилцаанд оролцуулж, тэгш эрх эдлэхэд тулгардаг саад бэрхшээлийг нь багасгах,

халамжаас хөдөлмөрт шилжих бодлоготой уялдуулан ажлын байрны онцлогт тохируулан дадлагажуулах ажлыг зохион байгуулан хүний нөөцийг бэлтгэх шатлалтай ажлуудыг хийж байна.

Ортопедийн тусгай хэрэгслийн хөнгөлөлтөд 66 иргэнд туслах хэрэгслийн хөнгөлөлтөд хамруулснаас нэхэмжлэхээр Булган аймгийн 18 ахмад настныг хамруулж хөнгөлөлт эдлүүлсэн бол бэлэн мөнгөөр 7 ахмад настанд хөнгөлөлт эдлүүлсэн байна. Бусад аймгаас 15 ахмад настан хөнгөлөлт эдэлсэн бол 26 хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн туслах хэрэгслийн хөнгөлөлтөд хамрагдсан байна.

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас санхүүгийн дэмжлэгт хамрагдах хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн тоо жил тутам өсөж байгаа бөгөөд 2022 онд нэг хүнд ноогдох хөрөнгө оруулалтын хэмжээг өмнөх оноос 20-30 хувиар нэмэгдүүлж дэмжлэг үзүүлсэн нь тухайн төслийг хэрэгжүүлэхэд бодитой дэмжлэг болсон байна.

Нийгмийн халамж, хүүхэд, гэр бүлийн талаар :

2022 оны байдлаар аймгийн 19069 өрхийн 3820 нь буюу нийт өрхийн 20,0 хувь амьжиргааны баталгаажих түвшнээс доогуур орлоготой байна.

2022 онд хөдөөгийн алслагдсан багийн иргэдэд чиглэсэн нийгмийн суурь үйлчилгээг хурдан шуурхай хүргэх зорилгоор салбарын байгууллагуудын хамтарсан "Хүрч үйлчилье" нэгдсэн арга хэмжээг санаачлан хэрэгжүүлж, нийт 8 сумын 2600 гаруй иргэдэд эрүүл мэндийн анхан шатны үзлэг оношилгоо, зөвлөгөө мэдээлэл өгөх, төсөл хөтөлбөрт зуучлан ажлын байраар хангах, нийгмийн даатгалд хамруулах зэрэг арга хэмжээг зохион байгуулснаар, зорилтот бүлгийн 326 өрхөөс хөдөлмөрт бэлтгэх сургалтад 248 иргэнийг хамруулж, 245 иргэнийг байнгын болон түр ажлын байртай болгосноос давхардсан тоогоор түр ажлын байранд 172, байнгын ажлын байранд 60 иргэнийг зуучилснаас гадна 5 өрхийн орон байрны нөхцөлийг сайжруулан шинээр гэр олгож, орон нутгийн болон ТББ-ын дэмжлэг тусламжид 128 өрх, эрүүл мэндийн анхан шатны үзлэг оношилгоонд зорилтот өрхийн 800 гаруй иргэнийг хамрууллаа.

2022 онд сайн дурын даатгалд нийт 6359 даатгуулагч хамрагдсанаас шинээр 895 малчин, албан бус хөдөлмөр эрхлэгч 580, шинээр 56 даатгуулагч хамруулж, малчин болон албан бус хөдөлмөр эрхлэгч нийт 7834 даатгуулагч болсон байна.

Малчид болон албан бус секторт хөдөлмөр эрхлэгчдийг сайн дурын даатгалд хамрагалт өмнөх оны мөн үеэс 16.2 хувиар өссөн дүнтэй байна.

Шийдвэр гаргах түвшинд залуучуудын дуу хоолойг хүргэх, тэдний оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор "NEW STORY" чуулганыг зохион байгуулж 16 сум 1 тосгон, 13 байгууллагын залуучуудын салбар зөвлөлийн 110 төлөөлөгч залуучууд оролцож, 8 сум, 28 байгууллага залуучуудын хөгжлийн зөвлөл байгуулан, нийт 11359 залуучууд буюу нийт залуучуудын 65.4 хувьд хүрч ажилласан байна.

Энэ онд хүн амын бүлгүүдийн хөгжил хамгааллыг нэмэгдүүлж, хөгжлийн төвүүдийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх, ажиллах орчин нөхцөлийг сайжруулах зорилгоор Ахмадын өргөөнд 35.6 сая төгрөгийн тоног төхөөрөмж, Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөгжлийн төвийн үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлж 1.4 сая төгрөгийн дасгалын аппарат, гэр бүлийн хүчирхийллээс түр хамгаалах байрны засварт 48.0 сая төгрөг, хүүхдийн Жаргалант зуслангийн барилгын ажлыг улсын төсвийн 920.0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар тус тус хийж гүйцэтгэлээ.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл болон хүүхдийг эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр сумын хамтарсан багуудын гишүүдийг чадваржуулах сургалтыг 2 удаагийн

давтамжтай 155 гишүүдийг, аймгийн ГХУСА33-ийн дэмжлэгтэйгээр хамтарсан багийн кейс менежерүүдийн 2 өдрийн давтан сургалтад 50 нийгмийн ажилтныг тус тус хамрууллаа.

Хүүхдийг эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, эцэг эхчүүдийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлэх зорилгоор "Байгууллагын дэргэдэх эцэг эхийн зөвлөл"-ийн анхдугаар зөвлөгөөнийг зохион байгуулж, 90 байгууллагын эцэг эхийн зөвлөл оролцож өнөөдрийн байдлаар төр төсвийн нийт 98 байгууллагын 28 хувь нь хүүхдийн өрөөтэй болоод байна.

Хүүхдийг болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх гэр бүлийн хүчирхийллийн хор хөнөөлийн талаар хөдөөгийн багийн иргэдэд хууль эрх зүйн ойлголт өгөх "Эрсдэлээс сэргийлье" арга хэмжээг хуулийн байгууллагуудтай хамтран 8 сумын 17 багийн 1211 иргэнд хүргэж ажиллалаа. Эдгээр арга хэмжээний хүрээнд гэр бүлийн хүчирхийллийн тоо өмнөх оны мөн үеэс 15,4 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна.

Гуравдугаар бүлэг. Тулгамдсан хүний эрхийн зөрчил

2020-2022 оны байдлаар төрийн алба хаагчийн тодорхой үйлдэл, эсвэл эс үйлдэхүйн улмаас үүссэн хүний эрхийн баримт

2020 онд төрийн тусгай алба хаагч 3, төрийн үйлчилгээний алба хаагч 11 нийт 14 төрийн албан хаагчаас үйлдсэн 14 хэрэгт эрүүгийн хэрэг үүсгэн мөрдөн байцаалт явуулж, шүүхээр шийдвэрлэсэн байна. Хэргийн ангиллаар авч үзэхэд хөнгөн хэрэг 11, хүнд хэрэг 3 байна. Хүйсээр нь авч үзэхэд эмэгтэй оролцсон 4, эрэгтэй оролцсон 10 хэрэг байна. Боловсролоор нь авч үзэхэд дээд 10, тусгай дунд 4 байна. Хэргийн төрөл нь өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг 3, хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг 5, хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг 1, авлигын гэмт хэрэг 1, бусад гэмт хэрэг 4 байна.

2021 онд төрийн тусгай алба хаагч 4, төрийн захиргааны алба хаагч 1, төрийн үйлчилгээний алба хаагч 1 нийт 6 төрийн албан хаагчаас үйлдсэн 5 хэрэгт эрүүгийн хэрэг үүсгэн мөрдөн байцаалт явуулж, шүүхээр шийдвэрлэсэн байна. Хэргийн ангиллаар авч үзэхэд хөнгөн гэмт хэрэг 5 байна. Хүйсээр нь авч үзэхэд эмэгтэй оролцсон 6 байна. Боловсролоор нь авч үзэхэд дээд 4, тусгай дунд 1, бүрэн ба бүрэн бус дунд 1 байна. Хэргийн төрөл нь өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг 2, Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг 1, авлигын гэмт хэрэг 1, бусад гэмт хэрэг 1 байна.

2022 онд 5 төрийн алба хаагч гэмт хэрэг үйлдсэн байна. Шийдвэрлэлтээр нь авч үзэхэд торгох шийтгэлээр 2, баривчлах шийтгэлээр 3 шийтгүүлсэн байна.

Гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэгдэн гарч буй шалтгаан нөхцөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хууль тогтоомж болох эрүүгийн хууль болон зөрчлийн тухай хууль, хууль түүнд нийцүүлэн гаргасан эрх зүйн акт, байгууллагын хэмжээнд дагаж мөрдөж буй соёл, дэг журам, дүрэм, зааврыг мөрдлөг болгохгүй байна. Архидан согтуурах, нийтийн дунд биеэ зөв боловсон авч явахгүй байх зэргээр төрийн хаагчаас ёс зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн үйлдлүүд гаргаж байна.

2022 онд Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангах зорилгоор Хууль, эрх зүйн хэлтсийн мэргэжилтнүүд аймгийн 15 сум 1 тосгоны 616 төрийн алба хаагч Булган сумын 23 төрийн байгууллагын 1195 алба хаагч нарт

Хөдөлмөрийн тухай хууль, Төрийн албан хаагчийн ёс зүй, Авлигын тухай ойлголт, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр 41 удаагийн сургалтыг хийсэн. Мөн авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх сургалт, сурталчилгааг төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлэхээр “Булганы өнгө” ТББ-тай хамтран ажиллах гэрээ байгуулан ажиллаж байна. Энэ ажлын хүрээнд “Булганы өнгө” ТББ-аас 410 төрийн алба хаагч нарт сургалт, мэдээлэл өгсөн байна.

Дөрөвдүгээр бүлэг. Дүгнэлт, Санал

Төрийн алба хаагчийн цалин хөлс, нийгмийн баталгаа хангалтгүй байдлаас гадаад орон руу өндөр цалинтай ажилд ажиллах сонирхолтой төрийн алба хаагчдын тоо өссөн нь төрийн байгууллага хүний нөөцийн дутагдалд орох нөхцөл бүрдэж байна. Иймд Төрийн албаны дутагдалтай байгаа мэргэжилтэй боловсон хүчний хангалтыг нэмэгдүүлж, сул орон тоог яаралтай нөхөх арга хэмжээг авахад анхаарах хэрэгтэй байна.

Эрүүл мэнд, боловсролын байгууллагын ажилчдын харилцаа хандлагаас үүдэлтэй хүүхдийн эрхийн зөрчлийн асуудлууд нэлээдгүй илэрч байна. Иймд төрийн албан хаагчдын ёс зүй, мэдлэг чадварыг нэмэгдүүлэх, хариуцлагын тогтолцоог чангатгах шаардлагатай байна.

Хүн амын нийгмийн бүлгүүдэд чиглэсэн олон талт ажил, арга хэмжээ зохион байгуулж байгаа хэдий ч зарим нэг бүлгүүдийн эрх зөрчигдсөөр байна. Тухайлбал хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн болон ахмад настны нийгмийн суурь үйлчилгээг түргэн шуурхай авах боломж хязгаарлагдмал байна. Учир нь зарим төрийн үйлчилгээг авах дэд бүтцийн хувьд хүндрэлтэй, стандартын шаардлага хангаагүй барилга, байгууламж ихтэй байгаа тул төрийн байгууллагын барилга байгууламжийг үе шаттайгаар барьж ашиглалтад оруулахад анхаарч байна.

Аймгийн хэмжээнд 16 сумын Засаг даргын Тамгын газарт мэргэжлийн агрономич ажиллахаас 3 суманд, газар тариалан эрхэлдэг 126 ААНБ-д 126-н мэргэжлийн агрономич байхаас 10 ажиллаж байна. Мөн 76 багт мал үржлийн нэгж байхаас 8 нэгж ажиллаж байгаа зэрэг нь манай аймгийн онцлог чанар болон хөдөө аж ахуйн салбар, нүүдлийн аж ахуй эрхэлдэг манай орны хувьд ХАА-н салбарт мэргэжлийн хүний нөөцийн дутагдалд орсон гэж үзэхээр байна. Шалтгаан нь цалин бага, мэргэжлийн сургууль төгсөгчдийн мэдлэг, чадвар хангалтгүй, сургалтын төлбөр өндөр зэрэг нь нөлөөлж байна. Хүний нөөцийн дутагдалтай байгаа ХАА-н салбарын малын эмч, мал зүйч агрономич зэрэг ажлын байранд захиалга авч, мэргэжлээр суралцахад сургалтын төлбөрийг төрөөс хариуцдаг байх шаардлагатай байна. Мөн гадаад орнуудтай байгуулсан хамтын ажиллагааны хүрээнд, оюутан солилцоог нэмэгдүүлж, дэд бүтэц, хөдөө аж ахуй, эрүүл мэнд, боловсролын салбарт шаардлагатай хөрөнгө оруулалтыг татах, мэргэжилтэй ажилтан бэлтгэх зэрэг хэрэгцээ, шаардлага байна.

Хүнсний аюулгүй байдлын чиглэлээр мэргэшсэн, мэргэжлийн алба хаагч 16 суманд дутагдалтай байгаа нь хүний эрх зөрчигдөж байна гэж үзэхээр байна. Иймд хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг хангах, хүнсний үйлдвэрлэлээр орон нутгаа хангах бодлого, төлөвлөлт боловсруулах хэрэгтэй байна.

Иймд аймаг орон нутгаас баримлан ажиллаж буй бодлого, хөтөлбөрт дээрх ажлуудыг онцгойлон анхаарч ажиллаж байна.

Санал.

Цаашид хүний эрхийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн бус байгууллага, иргэний нийгмийн байгууллагууд болон Хүний Эрхийн Үндэсний Комиссын орон нутаг дахь салбартай хамтран 2023 онд хүний эрхийг хангах чиглэлээр дараах ажлуудад анхаарал хандуулах шаардлагатай байна. Үүнд

Төрийн албаны дутагдалтай байгаа мэргэжилтэй боловсон хүчний хангалтыг нэмэгдүүлж, сул орон тоог яаралтай нөхөх арга хэмжээг авах, төрийн албан хаагчдын ёс зүй, мэдлэг чадварыг нэмэгдүүлэх, хариуцлагын тогтолцоог чангатгахад анхаарах

Эрт илрүүлэх үзлэг, шинжилгээ, оношилгоонд иргэдийг хамруулах ажлыг эрчимжүүлэх, хамрагдалтын хувийг 50-иас дээш хувьд хүргэх

Боловсролын салбарын багш, ажилчдын ур чадварыг нэмэгдүүлэх, суралцагсдын сурлагын чанарыг ахиулах

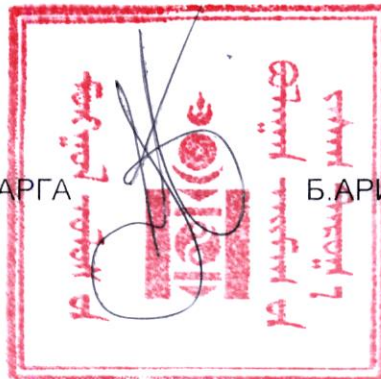
Өрхийн үйлдвэрлэлийг дэмжиж, зорилтот өрхийн амьжиргааг дэмжих, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх

Аялал жуулчлалыг тогтвортой хөгжүүлэх

Хог хаягдлыг дахин боловсруулах, түүний менежментийг сайжруулах

Төрийн цахим үйлчилгээг улам боловсронгуй болгох зэрэг чиглэлээр хамтран ажиллах саналыг хүргүүлж байна.

ЗАСАГ ДАРГА

Б.АРИУН-ЭРДЭНЭ